ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЦКІУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭХЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

№240 (21.648) ● 2009 гъэм дыгъэгъазэм (декабрым) и 19, щэбэт ● Тхъэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр соми 3-щ ●

adyghe@mail.ru
adyghepsale.ru

● Экономикэ

Фіагъыр къыхах

Гаврилец Иванрэ Хьэгъэс Залымджэрийрэ лентІыр зэпаупщІ.

2008 гъэм гъатхэпэм и 5-м Къэбэрдей-Балькъэрым и Правительствэмрэ «Лукойл» щыдагъэ компаниемрэ зэращыІыІащ ильэсиплым кьриубыдэу республикэм и щыналъэм иджырей автомобиль гъэсыныпхъэ игъэхъуапІэу 10 щыуэным теуха зэгурыІуныгъэ.

АБЫ ЛЪАНДЭРЭ блэкІа зэманым етхуанэр яухуэн щІадзащ, Налшык Къэбэрдейм и цІэкІэ щыІэ уэрамым тращыхьа епЛанэ комплексыр гуфІэгъуэ щытыкІэм иту дыгъэгъазэм и 15-м ямыхьэІуахащ. А Іуэхугъуэм хэтащ «Лукойл-Ипщэ щыдагъэхэкІ» компаниемрэ и унафэщІ **Гаврилец Иван,** КъБР-м и Правительствэм и Тхьэмадэм и ящэ къуэдзэ **Тхьэзэпльыж Мурат,** Налшык къалэ администрацэм и Іэтащхьэ **Хьэгъэс Залымджэрий,** промышленностымкІэ, гъэсыныгъэ-энергетикэ комплексымрэ псэупІэ-коммунальнэ хозяйствэмкІэ министрым и къуэдзэ **Кулиев Мустафир,** нэгъуэщІ къулыкъущІхьэр.

- Ди ІуэхущІафэр къызэрыддаІыгъым папщІэ республикэм и унафэщІхэм фІыщІэ яхузощІ, - жиІащ Гаврилец Иван. - Автомобиль гъэсныныпхъэ игъэхъуапІэ станцхэр ухуэнымкІэ программэр зытедуха пІалъэм и пэ иту идогъэкІуэкІ икІи щыдагъэхэлъхьэр щэнымкІэ Къэбэрдей-Балькъэрым хуэфащэ увыпІэ щыдубыдыну дыщогугъ. Республикэм бжыгъэкІэ зэрыщыхьур иджыпсту къыдэлыкъым, ауэ ильэс блэкІам Налшык процентИ 7-м ар щы-нэсащ. Мазэ 11-м Къэбэрдей-Балькъэрым щыдагъэхэкІыу тонн мин 27,5-рэ щытщащ икІи налогыу сом мелуан 12,7-рэ бюджетым хэтлъхьащ.

Къэпсэльаухэм кьагъэльэгъуащ «Лукойл»-м и продукцэм фІагъ льагэ зэриІэр, гъэсныныпхъэ изыгъахьуэхэм я деж ар хэІущІыу зэрыщыхьуар. Компаниер подрядчикым и унафэщІ **Ткаченкэ Анатолий** къыззэрыхигъэщамкІэ, АЗС-м и Іэмэпсымэхэр дунейпсо мардэ зэхъыпІхэм йозагъэ икІи щэ гъэсныпхъэхэм я фІагъымрэ я куэдгъымрэ зыри хэІэбэфынукъым. Іуэхугъэбзэхэм зэрегугъум, гъэсныныпхъэмрэ автомобиль дагъэхэмрэ фІагъышхуэ зэрэІэм кьыхэкІыу, республикэм и цІыхухэм компанием и продукцэр яфІэфІу ящэху.

«Лукойл-Ипщэ щыдагъэхэкІым» цІыху мини 4 хьу и гупышхуэм зэрэхьыхьэмкІэ игъэхъуапІэ станцым и лэжьакІуэхэм Гаврилец Иван ехъуэхъуащ. «ЩхъуэкІуэр дапщэщи зэрызахуэр зыщывмыгъэгупщэ, гуапэу фыхуущыт, пщІэ хуэфщІ», - кьыхигъэщащ абы. Дауи, апхуэдэ Іуэху зехьэкІэрщ Къэбэрдей-Балькъэрым и рынокым иджыблагъэ кьыхьыха компанием и ехьулІэныгъэхэм я хэкІыпІэ нэхъыщхьэр.

ЩІЭМЫКІ Ланэ.

ЦІыхухэр зэкъуэзыгъэувэ къару

● Іуэху еплъыкІэ

ЦІыхухэр зэкъуэтэу жылагъуэ, къэрал Іуэхущхьэ зэдащІэныр Урысеим щыхьэфІэувэу хуежьащ. Абы зэрызнуужым еІытатащ УФ-м и Конституцэм и І-нэ статьяр, Урысейр хабзэр щытепщэ къэралыгъуэу зэрыщытыр щыгъэбелджылар, гъэзэщІа зэрыхъунур. Хабзэрылажьэ кэрал пхуэзэтеухуэнукъым цІыхубэм и лІыкІуэхэр куэду зыхэт зэгухьэныгъэхэр щымыІэу. Бластымрэ зи ІэщІагъэкІэ, зи псэукІэкІэ зэхуэмыдэ гупхэмрэ зэпызыщІэ кьарууэ щытын хуейщ ди кьэралым кьыщыззэрагъэпэща жылагъуэ палатэхэр. Абыхэм ягъэтъыщын хуейщ властымрэ цІыхубэмрэ яку дэпъ зэпыщІэныгъэхэр. Абы кьыдэкІуэу, жылагъуэ палатэхэр щытын хуейщ властым кьыщтэ унафэхэр зыунэтІыныр. НаІуэу зэрыщытщи, гуп щхьэхуэхэм ящыщ дэтхэнэри зыщІэбэныр езым кьеГъэщІыпІа Іуэхуэхэрщ. Жылагъуэ палатэхэм гуп псоми, цІыху псоми я сэбэп зыхъхьэм кьащхьэщэж.

Урысей Федерацэм и Жылагъуэ палатэ кьыззэгъэпэщын зэрыхуейм теухуа Іуэхур ящэ дыдэу Президент Путин Владимир кьыщІэтащ 2004 гъэм УФ-м и Федеральнэ Зохуэсым Зэрызыхуиръзэм. НужькІэ абы тепсэлъыхьахэщ, егупсысахэщ. 2004 гъэм фокІадэм и 15-м Правительствэм и зэІущІэм УФ-м и Президент Путин Владимир щыжиІащ: «Лъэныкъуэ псори тэмэму щызэпсальэ, жэрдэмхэр кьыщыхалъхьэ, нэхъыщхьэращи, къэрал унафэхэр, законопроектхэр щызэпсатыт ІэнатІэ хъун хуейщ Жылагъуэ палатэхэр. ИпэжьпІэкІэ зи гугъу тщІыр цІыхубэм я нэІэ щІэтынырщ къэрал къулыкъущІапІэхэр, хабзэхъумэ органхэмрэ Іуэхущ1апІэ щхьэхуэхэмрэ. Абы, си сызэрепльымкІэ, мы зэманым мыхьэнэшхуэ иІэщ». ИкІи 2005 гъэм гъатхэпэм и 16-м «Урысей Федерацэм и Жылагъуэ палатэм и Іуэхукі»-Федеральнэ законыр кьащтащ. **Апхуэдэ щыкІэкІэ, а законым и уэжькІэ УФ-м и щІыналъэхэм жылагъуэ палатэхэм ятеухуауэ кьыщыдагъэкІа законхэм хабзэкІэ щІагъэбыдащ цІыхубэ жылагъуэмрэ властымрэ я зэхущытыкІэхэр. АрдыдэмкІэ палатэхэр ува хуэдэщ властым арыгъэу и зы къудамэу, пыухыкІауэ жыпІэмэ, цІыхубэ къудамэу.**

(КІэухыр 2-нэ нап.)

● Гъуаздж

Темыркъан Юрэ и лэжьыгъэшхуэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и лІыкІуэу Санкт-Петербург щыІэ Сэрэтъп Альберт хъыбар къызэрыдигъэщамкІэ, а къалэм щокІуэкІ «Гъуаздджэм и ут» зыфІаща дунейпсо щІымахуэ фестивалым и 10-нэ зэхыхьэр. Хабзэ зэрыхъуам тету, абы хэтащ Санкт-Петербург и Филармонием и Академическэ симфоние оркестрыр, дирижер цІэрыІуэ Темыркъан Юрэ зи унафэщІыр.

ДыГЪЭГЪАЗЭМ и 10-м и ныбжьыр ильэс 71-рэ зэрыриІуар игъэлъапІэрэ, Юрэ занщІэу нужь ихьащ фестиваль концертхэм зыхуэгъэхьэзырыным. Аращ мы фестивалыр зи жэрдэмри абы и художественнэ унафэщІри. Щэнхабзэм и махуэшхуэм хэтынущ Маринскэ театрым и оркестр Гергиев Валерий зи дирижерыр, Башмет Юрий и «Новая Россия», Спиваков Владимир и «Виртуозы Москвы» оркестрхэр, Плетнев Михаил зи пашэ Урысей цІыхубэ оркестрыр.

Фестивалыр щекІуэкІ махуэхэм трагъэхуащ Урыс, Этнографие музейхэм кьыщыззІуаха выставкэ гъэщІэгъуэнхэри, нужьрей урыс императорхэм тыгъэ хуащІа хьэпшыпхэрщ ар зытраухуар. Мы фестивалым хэтынухэм дежкІэ щІэщыгъуэ хъунущ Къэбэрдей-Балъкъэм щыщ дизайнер Сэрэлъп Мадинэ «Зэманым и псыежьхым...» зыфІища и гъэпъэгъуэныгъэри. Музеим и унафэщІхэм я лъэныкъэ Сэрэлъпым и лэжьыгъэхэр щыщыщІэм и кІэ хьуху ягъэтащэгъуэнущ.

Едгъожьэж ильэсым и дыгъэгъазэ мазэм и закъуэкъым дирижер цІэрыІуэ Темыркъан Юрэ дежкІэ гукІинэжу, щэнхабзэ ІуэхугъуэхэмкІэ гъэнщІауэ щытар. Юбилей фестивалым и пэ кьихуэу абы и оркестрым зыкъыщигъэльэгъуащ Германием, Люксембург, Бельгием, Франджым. Дуней псом кьыщащыху гупыр иужькІэ щыІащ Швецием и кьалащхъэ Стокгольм. 2009 гъэм Нобель саугъэтым и лауреат хъуахэм щхьэкІэ кьыззрагъэпэща концертым хэта Пащтыхь филармоние оркестрым аращ и дирижеру щытар.

Куэд щІакъым Темыркъаным и оркестрым Европэм и Кьэралхэм концертхэр зэрыщитрэ. Аузр щІыхуэм гукІинэж зэращыхьуам и щыхьэтщ Гамбург кьыщыдэкІ «Die Welt» газетым мыпхуэдэу зэритхар: «Симфоние и нэхумрэ филармоние и нурымрэ зэрызэщхьэщыкІыр кьэзыщІэну хуейхэр Темыркъан Юрэ зи пашэ Санкт-Петербург филармоние оркестрым иредаІуэ».

ХЬЭПЭ Маринэ,
КъБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1апІэм и лэжьакІуэ.

Министрыр КІыщ Мухьэдин къохъуэхъу

Дыгъуасэ и ныбжьыр ильэс 70 ирикъуащ КъБР-м и щыхьэ сурэтыщІ КІыщ Мухьэдин. А пІалъэ гъуэгуанэ зэрыІуэм кьехъуэхъуащ жылагъуэ, политикэ лэжьакІуэхэр, унафэщІхэр, гъуаздджэм и лэжьакІуэхэр. Псалъэ гуапэхэмкІэ Мухьэдин зыкъыхунгъэзащ Урысей Федерацэм щэнхабзэмкІэ и министрми. Абы кьигъэхьа телеграммэм ятащ.

«ПщІэ ЗЫХУЭСщІ Мухьэдин Исмэхьил и кьуэ!

Хэкум и гъуазджэм и лэжьакІуэ гъуэздджэм уи ныбжьыр ильэс 70 зэрырикъуамкІэ си гуапэу сынохъуэхъу. Творчествэм и лъэныкъуэкІэ зыхъуэбгъэдэн щымыІэ зэрфІэкІ зэрыббгъэдэльыр Урысеймри абы и щыбжІи кьыщалъытэ. Уемызэщыжу творческэ лэжьыгъэ зэребгъэкІуэкІым, щІыхуэщхьуэ зэрыпсэлъым, хэкум и щэнхабзэм зегъэужьыным и лъэныкъуэкІэ зэфІэбгъэкІаХэм, иджыпстуи зэфІэбгъэкІэхэм пащІэ фІыщІэ ин пхузощІ. Лъэныкъуэ куэд кьызэщІэзыльбыдэ уи творчествэм уэ Іэщ1агъэм уэзрыкуэзІэзэр кьыхоущ. Абы щыізэхуэхуэнащ живописым и академическэ хабзэ гъуэзэдджэхэри кьуэкІапІэ щэнхабзэм и гъхьпхъэхэри, псэр зыгъэдахэ пльыфэ щабэхэри. Уи Іэдакъэм кьыщІэкІа сурэтхэр хэкум и гуаздджэм и дыщэ гъэтІыпІыгъэхэм хабжащ. Яхуэфащэу абыхэм ягъэдахэу ди Хэкум и музейхэри нэгъуэщІ къэралхэм я сурэт зэхуэхьэсыпІэхэри.

Мы махуэ хэзыгъэмэтыж си гумрэ си псэмрэ хьаб-гъэдэкІыу сынохъуэхъу узынщагъэ быдэ, творческэ кьару мыкІуэщІыж, унагъуэ насып уиІэну.

Урысей Федерацэм щэнхабзэмкІэ и министр Авдеев Александр»

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и щІалэгъуалэ зэгухьэныгъэхэм яхуэгъэзауэ

2009 гъэм дыгъэгъазэм и 22-м сыхьэт 12-м Къэрал концерт гъэлъэгъуапІэм щекІуэкІынущ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и лъэпкъхэм яку мамырыгъэрэ зэгурыІуэныгъэрэ илъын папщІэ» республикэпсо щІалэгъуалэ зэІущІэщІхэу. Ар хуэунэтІащ лъэпкъ зэхэтэжьымрэ экстремизмэмрэ апэщІэтыным, лъэпкъхэм я пашэу зызыгъэІу я языныкъуэ щІыхуэм республикэм щІыІа щІалэгъуэ-политикэ щытыкІэр зэІаГъэхьэну, лъэпкъхэр зэфІагъэнэну, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэр ягуэшыжьну зэрыхущІокъэр кьыззэпыудыным и лъэныкъуэкІэ республикэм и щІалэгъуалэм я зэфІэкІыр зэкъуэгъуэвэным.

Ди лъапсэмрэ псоми ди зэхуэдэ унэмрэ хьэмэным зи гур ета псори а зэІущІэщхуэм кьыдогъэблагъэ.

Къэбэрдей-Балькъэрым зэкъуэтыныгъэр, мамырыгъэр щытхъумэнщ!

КъэкІуэнур зэльытар щІалэгъуалэрщ!

ЩІалэгъуалэм я республикэпсо зэІущІэ кьызэгъэпэщІынымкІэ жэрдэмщІакІуэ гупым хэтхэу

ЩІыхьмырэ А. М.
Этезов М. Х.
Гошкалов А. А.

Гугъу ехь сабийхэм папщІэ

АДЫГЕЙ. *ЩытыкІэ гугъум кьыхуха сабийхэм ядэлэпыкъуныкъо я хуитыныгъэр хъумэнымрэ теухуауэ екІуэкІа республикэ зэхъэзэхуэм кьыщагъэльагъуа проектхэм ящыщу екІуэкІар иджыблагъэ ягъэбелэжьащ.*

– ЗЭХЬЭЗЭХУЭР екІуэкІащ 2009 гъэм жэпуэгъуэм и І-м щыщІэдзауэ дыгъэгъазэм и 10 щІыпІэ. Абы и унэтІыныгъэм щым проект 16 щагъэлъэгъуащ. Дипломхэмрэ сом мин 25-м кьриубыдэ саугъэт лъапІэхэмрэ иратащ Мейкъуэрэ кьалэ дэт курыт еджапІэ №2-м, «Красногвардейск сабийхэм социальнэ дэлэпыкъуныгъэ егъэгъуэтыныжкІэ центрэ» Іуэхущ1апІэм, Мейкъуэпэ къэрал технологие университетым и студент гупым. Зэхьэзэхуэр кьызэригъэпэщащ икІи иригъэкІуэкІащ Адыгейм Лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкІэ и министерствэм.

ЧЕРКЕССК къалэм и администрацэм и унафэщІым и пІэм къуэдээ Хьэжьигуэл Роззэ къыззэрыхигъэщамкІэ, абыхэм ящыщщ «2010 - 2012 гъэхэм егъэджэныгъэр информатизацэ щІын», «2010 - 2012 гъэхэм Черкесск къалэм и сабийхэм я гъэмахуэ зыгъэпсэхугъэр къызэгъэпэщын», «2010 - 2012 гъэхэм зи школ кІуэгъуэ мыхъуахэм я егъэджэныгъэ убзыхуэкІэм зегъэужьын», «2010 - 2012 гъэхэм Черкесск къалэм и щэнхабзэмрэ гуаздджэмрэ» программэхэр, нэгъуэщІхэри.

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

щыщІадзэнущ егъэджэныгъэмрэ щэнхабзэмрэ ехьэлІа социальнэ программэ зыбжанэм.

Черкесск къалэм зиужьыным хуэунэтІауэ

КЪЭРЭЩЕЙ-ШЭРДЖЭС. *2010 гъэм Черкесск къалэ лажьэм*

«Адыгэ псалъэ»
къыфІэрыхьэну фыхуеймэ

Ди щІэджыкІакІуэ лъапІэхэ!

Фигу къыдогъэкІыж 2010 гъэм и яп ильэс ныкъуэм къыфІэрыхьэну газетхэм, журналхэм Іэ тедзэныр зэрекІуэкІыр.

Ильэс ныкъуэм ди газетым и уасэщ сом 356-рэ кІэпІейкІи 10-рэ.

«Адыгэ псалъэм» Іэ щытевдзэ хъунущ республикэм и пощт Іуэхущ1апІэ псоми.

Ди индексыр 51531

● Хъыбар гуапэ

КІуэкІуэ Валерий и цІэр зезыхьэ теплоход

Дон Іуфэ Іут Ростов деж дыгъэгъазэм и 16-м псым щытрагъэхьащ КъБР-м и ящэ Президент КІуэкІуэ Валерий и цІэр зыфІаща теплоход абрагъуэр.

А ІУЭХУГЪУЭМ теухуауэ Ростов щекІуэкІа пэкІуэм хэтащ УФ-м и Президентым и лІыкІуэу Ипщэ федеральнэ округым щыІэ **Устинов Владимир,** Ростов областым и губернатор **Чуб Владимир,** КъБР-м икІа, Правительствэм и Унафэщ1ым и ящэ къуэдзэ **Тхьэзэпльыж Мурат** зи пашэ гупыр.

Чуб Владимир кьыщыпсалъэм, гуапагъэ хэлъу кьыхигъэщащ политикэ лэжьакІуэ цІэрыІуэу щытА КІуэкІуэ Валерий Дон Іуфэ Іут Ростов пщІэшхуэ щиІэу, кьыщалъытэу кьызэрекІуэкІар. КъБР-мрэ Ростов областымрэ зэпыщІэныгъэ быдэхэр зэраІэр, КІуэкІуэ Валерий цІыху гуапэу, Урысейм и зэкъуэтыныгъэмрэ зыужьыныгъэмрэ ящэ изыгъэщ кьэрал лэжьакІуэ зэрыщ ежьащ. КъБР-м и лэжьакІуэ зэрытетам тепсэлъыхьащ губернаторыр.

КІуэкІуэм и лъахэгъуэхэм, ныбжьэгъуэхэм кьабгъэдэкІыу фІыщІэ псалъэкІэ ростовдэсхэм захуигъэзащ ЦІыхум и хуитыныгъэхэмкІэ уполномоченнэу КъБР-м щыІэ **Зумакулов Борис.** Апхуэдэуи Валерий и цІэр зэращымыгъупщар, абы и фэеплъым пщІэ зэрызыхущІыр и гуапэ зэрыхъур жиІащ **КІуэкІуэ Виолеттэ. Тхьэзэпльыж Мурат** кьыхигъэщащ апхуэдэ Іуэху дахэр Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэухэм я гуапэ зэрыхъунур, дяпэкІи хэгъуэгуэхэм я зэхуаку дэлъ зэныбжьэгъуГъэмрэ «КІуэкІуэ Валерий» теплоходыр зезыгъэльІуэ гупым хуаІэну пыщІэныгъэмрэ зэрефІэкІуэнур.

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ.

■ ЗэІущІэхэр ■ Іуэху еплъыкІэ ■ Малъхъэдис

КЪЭБЭРДЕЙ

■ Си бзэ - си псэ, си дуней ■ Щэбэт къыдэкІыгъуэ

КъБР-м и Президентым и видеоканалым

http://www.youtube.com/user/presidentkbr адресымкІэ YouTube дунейпсо Интернет-видеохостингым Къэбэрдей-Балъкъэрым теухуа хьыбар 27-рэ иІыгъ. Абыхэм кІуэ пэтми къахохьу.

АБЫХЭМ яхэтщ телевиденэм и федеральнэ каналхэми республикэ каналхэми я сюжетхэр.

«Урысей» телеканалым «Фи пщэдджыжь фІыуэ» и программэр топсэльыхь ди республикэр къэрал псом и зыгъэпсэхупІэ нэхъыфІ дыдэхэм зэращыщым, ильэсыгъэ республикэм и ирихьалІэу абы зэманыр нэгузыужьу, сэбэныначъ пылъу щыбгъакІуэ зэрыхъунум.

«Вести» программэм и федеральнэ къыдокІыгъэр теухуауэ Щэджэм районым щІэуэ кьыщыІэуаха предприятэу тІум.

«Звезда» телеканалым цІыхуэр щыгъазэ ищІащ «ПсапащІэ такси» дэжьыгъэр Къэбэрдей-Балъкъэрым зэрыщекІуэкІым. Ар зытеухуар республикэм и кьалащхьэм щыІэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ящыщхэм Хэку зауэшхуэм и ветеранхэр таксикІэ кьалэм пщІэнщэу кьызэрыщрашэкІырщ.

«ТВ-Центр»-р тепсэльыхьащ Бахъсэн районым щыщ Щомахуэ Налжан и унэр мафІэм зэрисам кьыхэкІыу абы и кьуажэгъуэр зэрыдэІэпыкъум икІи щІыхьэху ящІу унэр зэрыхуагъэувыжам.

Дэтхэнэ сюжетми еплъхэм ар къаззэрыщыхьуар щІатхэк хъунущ. КъБР-м и Президентым и видеоканалыр тхьэмахуэ кьэс кьагъэщІэрэщІэж.

КъБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1апІэ.

● Гу зылъытапхъэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым 2009 гъэм дыгъэгъазэм и 30-м нэсыкІ егъэкІуэтэ КъБР-м и Парламентым и деж щыІэ ЩІалэгъуалэ палатэм хагъэхьэнухэм ятеухуа заявкэхэр кьызэрыІих пІалъэр.

● Іуэху еплъыкІэ

Гъэ ныкъуэм и ІуэхущІапІэхэр

Мы ныкъуэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Къэрал Унафэщ1ым и Іэтащхьэ Тхьэмахуэ Мурат, Налшык къалэ и Унафэщ1ым и Іэтащхьэ Кулиев Мустафир, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Тхьэмадэм и ящэ къуэдзэ Тхьэзэпльыж Мурат, Налшык къалэ и Унафэщ1ым и Іэтащхьэ Хьэгъэс Залымджэрий, промышленностымкІэ, гъэсныныпхъэ-энергетикэ комплексымрэ псэупІэ-коммунальнэ хозяйствэмкІэ министрым и къуэдзэ Кулиев Мустафир, нэгъуэщІ къулыкъущІхьэр зэрыІущІыжыр.

Ди Іуэхущ1апІэхэм я ІуэхущІапІэ щІыпІэ щыІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщ1ым и Іэтащхьэ Тхьэмахуэ

Мылъкум покIуэж

● Хунтыныгъэхэр

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Президентым деж Гражданскэ жылагъуэмрэ цIыхум и хунтыныгъэхэр зыкъомымрэ телажьэ институтхэм республикэм зыщегъэужьыныкIэ щыIэ комиссэм и зэ чэзу зэуIущ зэхэтащ дыгъэгъазэм и 16-м. Ар иригъэкIуащ комиссэм жуан зыхь и секретарь Беппаев Суфян.

ЗЭХУЭСАХЭР хэпльащ «Советская» гъсаке1э колание» федеральнэ бюджет Iуэхущ1апIэм и лэжьакIуэхэм цIыхум и хунтыныгъэхэр зэрагъэзащIэм, политикэ залымыгъэм хиубыдахэм яфIокIуэда мылъкум пэкIуэж ахъшэр зэрырат щIыкIэм, 2010 гъэм зэлэжьыну Iуэхугъуэхэри яубзыхуащ.

«Советская» гъсаке1э колание комиссэм щригъаIуэкIа къэпщIытэныгъэм кърикIуахэм теухуауэ зэIуущIэм къыщыпсэльащ Зумакулов Асхьэт. Абы зэрыжиIамкIэ, къэпщытэныгъэхэр екIуэкIащ цIыхум и хунтыныгъэхэр зыубзыхуэ щыхьэт тхылъым и пункт 126-м теху. Пункт къэс Iыхь 20-у зэхэлът. Ауэ комиссэм кIыхьуэгъуэтакъым колание и лэжьакIуэхэр зэрыбгъэкъуаншэ хьун.

- Абы щагъасэ ныбжьыщIэхэм кьыджаIащ щIэтхьэусыхэм щхьэусыгъуэ ямыIэу. Колание иIэщ дэтхэнэ курыт еджапIэми щумыгъуэтыну компьютер пэщ, тхьэкIуэмкIыхь щагъэхъу хозяйствэ. НыбжьыщIэхэм я псэупIи, я еджапIи кьабзэщ, нэущ, Iэхунитлъхунитщ, - жиIащ Зумакуловым.

Къэпщытэныгъэхэр езыгъэкIуэкIаХэм кьыхагъэщащ зы ныкъуасаныгъэ: колание и лэжьакIуэхэм кьалэжьыр машIэщ - дэтхэнэми сом мини 6,5-рэ и улахуэу арац. Ар федеральнэ Iуэхущ1апIэу щыт щхьакIэ, республикэми мылъку хипхъэну хунт къэзыщI хабзэхэр щыIэщ. Абы тещIыхьауэ, колание мылъкукIэ дэIэпыкъун хуейуэ зэIуущIэм къыщыхальхьам, ар идакъым комиссэм хэт Тау Пщыкъан.

- Апхуэдэ Iуэхущ1апIэхэм я хозяйствэхэр яIэжу, я щхьэ мылъку кьыхуалъжьыфу щытын хуейц. Колание и лэжьакIуэхэм кьалэжьыр машIэщ, ауэ хабзэхэмрэ Iуэхущ1апIэхэм я штатыр апхуэдизкIэ бзгъуащи, хабзэхьмэ фIокIа республикэм нэгъэщI Iэщ1апIэм ирилажьэ цIыхухэр щумыгъэтыжьынкIэ шынагъуэ мэхъу. Кризисым и зэманым бюджетыр дгъэмощIэн хуейщ гъэ къэс. ФIощIыгъуэ къэзыгъэкIуэ федеральнэ мылъку зыIэрыихэ Iуэхущ1апIэхэм я деж республикэм кьалэн яуку1эдийрт парламент хъун хуейр жылагъуэ палатэрауэ.

Зыкъомым ягъэхъыбарырт урысей парламентым езым и кьалэнхэр тэмэму имыгъэзащIэу, ар цIыхубэм быдэу пымыщIауэ. Ар пэжу щытмэ, властымрэ цIыхубзмрэ я зэпыщIэныгъэхэр ягъэбдащ, ягъэлъэщIыкIэ мурадкIэщ УФ-м и Жылагъуэ палатэрэ щыкIыщIэнхэм я жылагъуэ палатэхэри кьыщIызэрагъэщIащ.

ЗэIумыбз псори дгъэзыкъуэкIэ едгъэзын папщIэ, мы Iуэху нэхъыщIэхэм дыз1эрепIхъэмкIэ дызэгурыIуэн хуейщ:

1. Сыт зищIысыр цIыхубз жылагъуэр?

2. Сыт хэгъэгугъэм (къэрал щIыналъэ, муниципальнэ къыщIэгъэпсыныгъэм) щыIэ цIыхубз жылагъуэр, абы хэтхэр зыщыщ лъэпкъым, яIыгъ диныр, я Iэщ1агъэм темыщIыхьауэ, зэкъуэзыгъэнэр щIэзмыгъэнкIэ.

Аращи, псом впэраду, сыт зищIысыр цIыхубз жылагъуэр?

Политикэ, социологие литературэм я упщIэм и жэуапыр хуабжьу зэмылIэужьыгъуэу къыщыхьащ.

А кьомым дыхэмыIэзыхьын папщIэ, пыухыкIэу жыIэтэщ. Ар:

- псоми яфI къыхэкIын мурадкIэ, цIыхухэм къыщрагъэпсыца зэгугъэныгъэщ;

- щIыналъэм щыпсэухэм ящыщу хабзэгъэщ, гъэзэщIакIэ, суд властхэм я Iэнатlэхэм пэрымыитхэр зэкъуэзыгъэнэвэщ;

- къэрал властыр кьыхэмыIэбзу, цIыху щхьэхуэхэмрэ абыхэм я зэгугъэныгъэхэмрэ хунту я зэфIэкIыр кьыщыгъэльэгъуэф Iэнатlэщ;

- политикэ властыр тепщныгъэ псори иубыдыным хущIэкъуныр зэтезыыбгъэ къарущ;

- властымрэ я щIыналъэмрэ лъэныкъуитIымкIи зэпыщIэ зэгугъэныгъэщ;

- цIыху щхьэхуэхэр мурад инхэм хузэщIэзыгъэуIуэ къаруш.

А псом ящIыжкIэ, зэпсалъэурэ, зэчэнджэщуэ, лъэныкъуитIми кьеозэгъ Iуэхущ1апIэ зэрыгъэкъэуанщэ хьун.

- Абы щагъасэ ныбжьыщIэхэм кьыджаIащ щIэтхьэусыхэм щхьэусыгъуэ ямыIэу. Колание иIэщ дэтхэнэ курыт еджапIэми щумыгъуэтыну компьютер пэщ, тхьэкIуэмкIыхь щагъэхъу хозяйствэ. НыбжьыщIэхэм я псэупIи, я еджапIи кьабзэщ, нэущ, Iэхунитлъхунитщ, - жиIащ Зумакуловым.

Къэпщытэныгъэхэр езыгъэкIуэкIаХэм кьыхагъэщащ зы ныкъуасаныгъэ: колание и лэжьакIуэхэм кьалэжьыр машIэщ - дэтхэнэми сом мини 6,5-рэ и улахуэу арац. Ар федеральнэ Iуэхущ1апIэу щыт щхьакIэ, республикэми мылъку хипхъэну хунт къэзыщI хабзэхэр щыIэщ. Абы тещIыхьауэ, колание мылъкукIэ дэIэпыкъун хуейуэ зэIуущIэм къыщыхальхьам, ар идакъым комиссэм хэт Тау Пщыкъан.

- Апхуэдэ Iуэхущ1апIэхэм я хозяйствэхэр яIэжу, я щхьэ мылъку кьыхуалъжьыфу щытын хуейц. Колание и лэжьакIуэхэм кьалэжьыр машIэщ, ауэ хабзэхэмрэ Iуэхущ1апIэхэм я деж республикэм кьалэн яуку1эдийрт парламент хъун хуейр жылагъуэ палатэрауэ.

Зыкъомым ягъэхъыбарырт урысей парламентым езым и кьалэнхэр тэмэму имыгъэзащIэу, ар цIыхубзм быдэу пымыщIауэ. Ар пэжу щытмэ, властымрэ цIыхубзмрэ я зэпыщIэныгъэхэр ягъэбдащ, ягъэлъэщIыкIэ мурадкIэщ УФ-м и Жылагъуэ палатэрэ щыкIыщIэнхэм я жылагъуэ палатэхэри кьыщIызэрагъэщIащ.

ЗэIумыбз псори дгъэзыкъуэкIэ едгъэзын папщIэ, мы Iуэху нэхъыщIэхэм дыз1эрепIхъэмкIэ дызэгурыIуэн хуейщ:

1. Сыт зищIысыр цIыхубз жылагъуэр?

2. Сыт хэгъэгугъэм (къэрал щIыналъэ, муниципальнэ къыщIэгъэпсыныгъэм) щыIэ цIыхубз жылагъуэр, абы хэтхэр зыщыщ лъэпкъым, яIыгъ диныр, я Iэщ1агъэм темыщIыхьауэ, зэкъуэзыгъэнэр щIэзмыгъэнкIэ.

Политикэ, социологие литературэм я упщIэм и жэуапыр хуабжьу зэмылIэужьыгъуэу къыщыхьащ.

А кьомым дыхэмыIэзыхьын папщIэ, пыухыкIэу жыIэтэщ. Ар:

- псоми яфI къыхэкIын мурадкIэ, цIыхухэм къыщрагъэпсыца зэгугъэныгъэщ;

- щIыналъэм щыпсэухэм ящыщу хабзэгъэщ, гъэзэщIакIэ, суд властхэм я Iэнатlэхэм пэрымыитхэр зэкъуэзыгъэнэвэщ;

- къэрал властыр кьыхэмыIэбзу, цIыху щхьэхуэхэмрэ абыхэм я зэгугъэныгъэхэмрэ хунту я зэфIэкIыр кьыщыгъэльэгъуэф Iэнатlэщ;

- политикэ властыр тепщныгъэ псори иубыдыным хущIэкъуныр зэтезыыбгъэ къаруш;

- властымрэ щIыналъэмрэ лъэныкъуитIымкIи зэпыщIэ зэгугъэныгъэщ;

- цIыху щхьэхуэхэр мурад инхэм хузэщIэзыгъэуIуэ къаруш.

Мис абы кьыхэкI Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Жылагъуэ палатэм зэфIэгъэкIыну дэжьыгъэр зыхуэдэн хуейр. Абы и кьалэнщ:

- цIыхухэм я псэукIэ-кIэ яку дэIэ зэщхьэщыкIыныгъэр игъэмэщIну;

- кьаруш псори - щIэныгъэм и кхъэ хутэныгъэхэри, Iэхущ1апIэхэм я лъэщагъэри республикэм и экономикэ зыуужьыныгъэм хуэзщIитгъэуIуэну. Щыналъэм езэгъэ экономикэ зэпэщ зэтриухуэну;

- цIыхухэм я псэукIэр efIэкIуэнымрэ шынагъэншагъэмрэ кьыхэзыригъэпэщыну;

- лъэпкъ зэмылIэужьыгъуэхэм щыщхэр, дин зэмыщIыхьхэр зыIыбгъэр зэгурригъэIуну.

Абы щыгъуэ лъэныгъэм зэмылIэужьыгъуэхэм я лIыкIуэхэр, нэгъэущIхэри - зэкъуэгъэзыщIыныгъэ кьыхэзригъэпэщыныр;

- пщIэ щызыхуащI, щызэгурыIуэ, дэчых здэщыIэ щытыкIэ республикэм щырэфIитыныгъэныр.

Си псалъэм и кIэухыу кьыхэзгъэбелджылыкIыну сыхуейщ:

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Жылагъуэ палатэр республикэм кьыщыхэзрагъэпэща Iэнатlэщ1эщ. Абы и кьалэнщ республикэм и цIыхухэр кьэрал властымрэ щIыпIэ самоуправленэмрэ я органэхэм ядэлэжьныр зэтриухуэну. Мурадыр зыхэгъэзащ КъБР-м и цIыхухэр зыхуеин-зыхуэзфIэхэр кьэтыпэныгъэр, республикэ политикэр щызэтраухуэкIэ, властым и къудамэхэм я лэжьыгъэм кIэтыпIпIыныныкIэ абыхэм, нэгъэущI жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм яIэ хунтыныгъэхэр ихьымэ-нырщ. КъБР-м и Жылагъуэ палатэм кьыпщытэн зиIэ республикэ мыхьэнэ зиIэ кьэрал унафэхэр зыхуэдэр.

Республикэм Жылагъуэ палатэр кьыхэзрыщIэрагъэпэщар абы цIыхуб жылагъуэ щыхэфIэгъэуIуэн и Iэныкъуэхэр зиIэ лъэбакъуэхэм ящыщ зыщ.

Жылагъуэ палатэм хэтхэм кьагъэлъэгъуэн уеину **гъащIэм и Iэныкъуэ псоми куууэ зэрыхащIыкIыр.** Абы и кьалэнщ мыхьэнэ иIэ зиIэ унэтIныныгъэхэр щагъэбзыхуIэ щIэгъэкъуэн хъунэу, чэнджэщ купщIафIэхэр иритыну.

Палатэр кьызэрызэрагъэпэщам цIыхубзэр властым зэфIигъэкIэ Iуэхущ1ан нэхъ куууэ хишэфыну пIэрэ? Ар зэманым кьинтьлъагъэуащ. Кущ1 елъытагъэ щытынущ палатэм хэтхэм я Iуэху бгъэдыхьэкIэмэ, абыхэм яIэну Iэмалхэмэ, езыхэм кьыхуащ1 щIэмэ.

ТАУ Пщыкъан,
УФ-рэ КъБР-рэ я Жылагъуэ палатэхэм хэт.

Щыхьхэр зэкъуэзыгъэувэ къару

● Iуэху еплъыкIэ

Тау Пщыкъан

- кьаруш псори - щIэныгъэм и кхъэ хутэныгъэхэри, Iэхущ1апIэхэм я лъэщагъэри республикэм и экономикэ зыуужьыныгъэм хуэзщIитгъэуIуэну. Щыналъэм езэгъэ экономикэ зэпэщ зэтриухуэну;

- цIыхухэм я псэукIэр efIэкIуэнымрэ шынагъэншагъэмрэ кьыхэзригъэпэщыну;

- лъэпкъ зэмылIэужьыгъуэхэм щыщхэр, дин зэмыщIыхьхэр зыIыбгъэр зэгурригъэIуну.

Абы щыгъуэ лъэныгъэм езэгъэ экономикэ зэпэщ зэтриухуэну;

- цIыхухэм я псэукIэр efIэкIуэнымрэ шынагъэншагъэмрэ кьыхэзригъэпэщыну;

- лъэпкъ зэмылIэужьыгъуэхэм щыщхэр, дин зэмыщIыхьхэр зыIыбгъэр зэгурригъэIуну.

Абы и кьалэнщ республикэм и Жылагъуэ палатэр республикэм кьыщыхэзрагъэпэща Iэнатlэщ1эщ. Абы и кьалэнщ республикэм и цIыхухэр кьэрал властымрэ щIыпIэ самоуправленэмрэ я органэхэм ядэлэжьныр зэтриухуэну. Мурадыр зыхэгъэзащ КъБР-м и цIыхухэр зыхуеин-зыхуэзфIэхэр кьэтыпэныгъэр, республикэ политикэр щызэтраухуэкIэ, властым и кьудамэхэм я лэжьыгъэм кIэтыпIпIыныныкIэ абыхэм, нэгъэущI жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм яIэ хунтыныгъэхэр ихьымэ-нырщ. КъБР-м и Жылагъуэ палатэм кьыпщытэн зиIэ республикэ мыхьэнэ зиIэ кьэрал унафэхэр зыхуэдэр.

Республикэм Жылагъуэ палатэр кьыхэзрыщIэрагъэпэщар абы цIыхуб жылагъуэ щыхэфIэгъэуIуэн и Iэныкъуэхэр зиIэ лъэбакъуэхэм ящыщ зыщ.

Жылагъуэ палатэм хэтхэм кьагъэлъэгъуэн уеину **гъащIэм и Iэныкъуэ псоми куууэ зэрыхащIыкIыр.** Абы и кьалэнщ мыхьэнэ иIэ зиIэ унэтIныныгъэхэр щагъэбзыхуIэ щIэгъэкъуэн хъунэу, чэнджэщ купщIафIэхэр иритыну.

Палатэр кьызэрызэрагъэпэщам цIыхубзэр властым зэфIигъэкIэ Iуэхущ1ан нэхъ куууэ хишэфыну пIэрэ? Ар зэманым кьинтьлъагъэуащ. Кущ1 елъытагъэ щытынущ палатэм хэтхэм я Iуэху бгъэдыхьэкIэмэ, абыхэм яIэну Iэмалхэмэ, езыхэм кьыхуащ1 щIэмэ.

ТАУ Пщыкъан,
УФ-рэ КъБР-рэ я Жылагъуэ палатэхэм хэт.

(КIэухыр. ПщIэдзэр 1-нэ нап.).

Жылагъуэ палатэ кьызэгъэзэпэщыным и Iуэхум щытепсэльыхьхэм, куэд щыгугъат ар кьэралыр зехьэным цIыхухэр нэхъыбэу хэшэныжьыкIэ зэкIыпIэфIу. Языныкъуэхэм кьалъытэрт кьэрал тэмэмхэм парламентым щигъэзэщIэн хуейуэ я быдэныр. Абыхэм яуку1эдийрт парламент хъун хуейр жылагъуэ палатэрауэ.

Зыкъомым ягъэхъыбарырт урысей парламентым езым и кьалэнхэр тэмэму имыгъэзащIэу, ар цIыхубзм быдэу пымыщIауэ. Ар пэжу щытмэ, властымрэ цIыхубзмрэ я зэпыщIэныгъэхэр ягъэбдащ, ягъэлъэщIыкIэ мурадкIэщ УФ-м и Жылагъуэ палатэрэ щыкIыщIэнхэм я жылагъуэ палатэхэри кьыщIызэрагъэщIащ.

ЗэIумыбз псори дгъэзыкъуэкIэ едгъэзын папщIэ, мы Iуэху нэхъыщIэхэм дыз1эрепIхъэмкIэ дызэгурыIуэн хуейщ:

1. Сыт зищIысыр цIыхубз жылагъуэр?

2. Сыт хэгъэгугъэм (къэрал щIыналъэ, муниципальнэ къыщIэгъэпсыныгъэм) щыIэ цIыхубз жылагъуэр, абы хэтхэр зыщыщ лъэпкъым, яIыгъ диныр, я Iэщ1агъэм темыщIыхьауэ, зэкъуэзыгъэнэр щIэзмыгъэнкIэ.

Политикэ, социологие литературэм я упщIэм и жэуапыр хуабжьу зэмылIэужьыгъуэу къыщыхьащ.

А кьомым дыхэмыIэзыхьын папщIэ, пыухыкIэу жыIэтэщ. Ар:

- псоми яфI къыхэкIын мурадкIэ, цIыхухэм къыщрагъэпсыца зэгугъэныгъэщ;

- щIыналъэм щыпсэухэм ящыщу хабзэгъэщ, гъэзэщIакIэ, суд властхэм я Iэнатlэхэм пэрымыитхэр зэкъуэзыгъэнэвэщ;

- къэрал властыр кьыхэмыIэбзу, цIыху щхьэхуэхэмрэ абыхэм я зэгугъэныгъэхэмрэ хунту я зэфIэкIыр кьыщыгъэльэгъуэф Iэнатlэщ;

- политикэ властыр тепщныгъэ псори иубыдыным хущIэкъуныр зэтезыыбгъэ къаруш;

- властымрэ щIыналъэмрэ лъэныкъуитIымкIи зэпыщIэ зэгугъэныгъэщ;

- цIыху щхьэхуэхэр мурад инхэм хузэщIэзыгъэуIуэ къаруш.

А псом ящIыжкIэ, зэпсалъэурэ, зэчэнджэщуэ, лъэныкъуитIми кьеозэгъ Iуэхущ1апIэ зэрыгъэкъэуанщэ хьун.

- Абы щагъасэ ныбжьыщIэхэм кьыджаIащ щIэтхьэусыхэм щхьэусыгъуэ ямыIэу. Колание иIэщ дэтхэнэ курыт еджапIэми щумыгъуэтыну компьютер пэщ, тхьэкIуэмкIыхь щагъэхъу хозяйствэ. НыбжьыщIэхэм я псэупIи, я еджапIи кьабзэщ, нэущ, Iэхунитлъхунитщ, - жиIащ Зумакуловым.

Къэпщытэныгъэхэр езыгъэкIуэкIаХэм кьыхагъэщащ зы ныкъуасаныгъэ: колание и лэжьакIуэхэм кьалэжьыр машIэщ - дэтхэнэми сом мини 6,5-рэ и улахуэу арац. Ар федеральнэ Iуэхущ1апIэу щыт щхьакIэ, республикэми мылъку хипхъэну хунт къэзыщI хабзэхэр щыIэщ. Абы тещIыхьауэ, колание мылъкукIэ дэIэпыкъун хуейуэ зэIуущIэм къыщыхальхьам, ар идакъым комиссэм хэт Тау Пщыкъан.

- Апхуэдэ Iуэхущ1апIэхэм я хозяйствэхэр яIэжу, я щхьэ мылъку кьыхуалъжьыфу щытын хуейц. Колание и лэжьакIуэхэм кьалэжьыр машIэщ, ауэ хабзэхэмрэ Iуэхущ1апIэхэм я деж республикэм кьалэн яуку1эдийрт парламент хъун хуейр жылагъуэ палатэрауэ.

Зыкъомым ягъэхъыбарырт урысей парламентым езым и кьалэнхэр тэмэму имыгъэзащIэу, ар цIыхубзм быдэу пымыщIауэ. Ар пэжу щытмэ, властымрэ цIыхубзмрэ я зэпыщIэныгъэхэр ягъэбдащ, ягъэлъэщIыкIэ мурадкIэщ УФ-м и Жылагъуэ палатэрэ щыкIыщIэнхэм я жылагъуэ палатэхэри кьыщIызэрагъэщIащ.

ЗэIумыбз псори дгъэзыкъуэкIэ едгъэзын папщIэ, мы Iуэху нэхъыщIэхэм дыз1эрепIхъэмкIэ дызэгурыIуэн хуейщ:

1. Сыт зищIысыр цIыхубз жылагъуэр?

2. Сыт хэгъэгугъэм (къэрал щIыналъэ, муниципальнэ къыщIэгъэпсыныгъэм) щыIэ цIыхубз жылагъуэр, абы хэтхэр зыщыщ лъэпкъым, яIыгъ диныр, я Iэщ1агъэм темыщIыхьауэ, зэкъуэзыгъэнэр щIэзмыгъэнкIэ.

Политикэ, социологие литературэм я упщIэм и жэуапыр хуабжьу зэмылIэужьыгъуэу къыщыхьащ.

А кьомым дыхэмыIэзыхьын папщIэ, пыухыкIэу жыIэтэщ. Ар:

- псоми яфI къыхэкIын мурадкIэ, цIыхухэм къыщрагъэпсыца зэгугъэныгъэщ;

- щIыналъэм щыпсэухэм ящыщу хабзэгъэщ, гъэзэщIакIэ, суд властхэм я Iэнатlэхэм пэрымыитхэр зэкъуэзыгъэнэвэщ;

- къэрал властыр кьыхэмыIэбзу, цIыху щхьэхуэхэмрэ абыхэм я зэгугъэныгъэхэмрэ хунту я зэфIэкIыр кьыщыгъэльэгъуэф Iэнатlэщ;

- политикэ властыр тепщныгъэ псори иубыдыным хущIэкъуныр зэтезыыбгъэ къаруш;

- властымрэ щIыналъэмрэ лъэныкъуитIымкIи зэпыщIэ зэгугъэныгъэщ;

- цIыху щхьэхуэхэр мурад инхэм хузэщIэзыгъэуIуэ къаруш.

Мис абы кьыхэкI Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Жылагъуэ палатэм зэфIигъэкIыну дэжьыгъэр зыхуэдэн хуейр. Абы и кьалэнщ:

- цIыхухэм я псэукIэ-кIэ яку дэIэ зэщхьэщыкIыныгъэр игъэмэщIну;

- кьаруш псори - щIэныгъэм и кхъэ хутэныгъэхэри, Iэхущ1апIэхэм я лъэщагъэри республикэм и экономикэ зыуужьыныгъэм хуэзщIитгъэуIуэну. Щыналъэм езэгъэ экономикэ зэпэщ зэтриухуэну;

- цIыхухэм я псэукIэр efIэкIуэнымрэ шынагъэншагъэмрэ кьыхэзригъэпэщыну;

- лъэпкъ зэмылIэужьыгъуэхэм щыщхэр, дин зэмыщIыхьхэр зыIыбгъэр зэгурригъэIуну.

Абы щыгъуэ лъэныгъэм езэгъэ экономикэ зэпэщ зэтриухуэну;

- цIыхухэм я псэукIэр efIэкIуэнымрэ шынагъэншагъэмрэ кьыхэзригъэпэщыну;

- лъэпкъ зэмылIэужьыгъуэхэм щыщхэр, дин зэмыщIыхьхэр зыIыбгъэр зэгурригъэIуну.

Абы щыгъуэ лъэныгъэм езэгъэ экономикэ зэпэщ зэтриухуэну;

- цIыхухэм я псэукIэр efIэкIуэнымрэ шынагъэншагъэмрэ кьыхэзригъэпэщыну;

- лъэпкъ зэмылIэужьыгъуэхэм щыщхэр, дин зэмыщIыхьхэр зыIыбгъэр зэгурригъэIуну.

Абы и кьалэнщ республикэм и Жылагъуэ палатэр республикэм кьыщыхэзрагъэпэща Iэнатlэщ1эщ. Абы и кьалэнщ республикэм и цIыхухэр кьэрал властымрэ щIыпIэ самоуправленэмрэ я органэхэм ядэлэжьныр зэтриухуэну. Мурадыр зыхэгъэзащ КъБР-м и цIыхухэр зыхуеин-зыхуэзфIэхэр кьэтыпэныгъэр, республикэ политикэр щызэтраухуэкIэ, властым и кьудамэхэм я лэжьыгъэм кIэтыпIпIыныныкIэ абыхэм, нэгъэущI жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм яIэ хунтыныгъэхэр ихьымэ-нырщ. КъБР-м и Жылагъуэ палатэм кьыпщытэн зиIэ республикэ мыхьэнэ зиIэ кьэрал унафэхэр зыхуэдэр.

Республикэм Жылагъуэ палатэр кьыхэзрыщIэрагъэпэщар абы цIыхуб жылагъуэ щыхэфIэгъэуIуэн и Iэныкъуэхэр зиIэ лъэбакъуэхэм ящыщ зыщ.

Жылагъуэ палатэм хэтхэм кьагъэлъэгъуэн уеину **гъащIэм и Iэныкъуэ псоми куууэ зэрыхащIыкIыр.** Абы и кьалэнщ мыхьэнэ иIэ зиIэ унэтIныныгъэхэр щагъэбзыхуIэ щIэгъэкъуэн хъунэу, чэнджэщ купщIафIэхэр иритыну.

Палатэр кьызэрызэрагъэпэщам цIыхубзэр властым зэфIигъэкIэ Iуэхущ1ан нэхъ куууэ хишэфыну пIэрэ? Ар зэманым кьинтьлъагъэуащ. Кущ1 елъытагъэ щытынущ палатэм хэтхэм я Iуэху бгъэдыхьэкIэмэ, абыхэм яIэну Iэмалхэмэ, езыхэм кьыхуащ1 щIэмэ.

ТАУ Пщыкъан,
УФ-рэ КъБР-рэ я Жылагъуэ палатэхэм хэт.

«Германием и махуэхэр - Налшык»

● Фестиваль

Ди газетым зэрытетащи, «Германием и махуэхэр - Налшык» зыфIащ фестивалыр гъэщIэгъуэн икIи гукьинджу ди къалащхьэм щекIуэкIащ. Экономикэ, щIэныгъэ, щэнхабзэ зэпыщIэныгъэм хуэгъэпса зэIуущIэм и нужьрей махуэр щагъэлъапIащ «Сиднейка» интур-хьэщIэщым.

ЗэIуущIэр кьызэIуихащ икIи иригъэкIуэкIащ КъБР-м Экономикэ зыужьныгъэмрэ сатумкIэ и министерствэм унафэщI кадрхэр гъэхьэзырыныкIэ и щIыналъэ комиссэм жуан зыхь и секретарь **Щоджэн Заирэт**.

- Мыпхуэдэ зэIуущIэхэр сбэзп мэхъу лъэпкъ зэхуэмыдэм кьыхэкIа цIыхухэр зэхуэщIныкIэ, Iуэхущ1ан ублэнмкIэ, тфIэгъэщIэгъэн упщIэ куэдым я жэуап з э д г ъ э г ъ у э т ы н ы м к I э. Iуэхущ1ан ирагъэкIуэкIа Германием и посольствэу Москва щыIэм и грантыр зыхуагъэфэща, унафэщIхэр гъэхьэзырыныкIэ щыIэ президент программэмкIэ еджа, фестивалыр кьызэрэзэпэщыным жэрдэмщIакIуэ хуэхъуа **Щад Залинэ**. Абы фIыщIэ яхуищIащ фестивалыр Налшык щекIуэкIыныкIэ зыкъыщIэзыгъэкъуа псоми икIи жиIащ:

- Бизнес, щIэныгъэ-методикэ, щэнхабзэ жиIэу Iыхьищу зэхэта фестивалыр ди деж щекIуэкIыныр мыхьэнэшхуэ иIэт. НэгъуэщI лъэпкъым и хабзэ, и хьэл-щэн умышIэмэ, узэгурыIуэнкIэ Iэмал иIэкъым. Ди хьэмэрэ ди щIэналъэм щыгъуазэу кьыщIэкIат ди лъахэгъу сурэтыщI Пащт-Хьан Алим и фIыщIэкIэ. Фестивалыр дяпэкIи ди щIыналъэм щекIуэкIыну, ди зэпыщIэныгъэхэр нэхъ быдэ хьуну ди гуапэщ.

Пэж дыдэу, зэIуущIм зыкърезыгъэхъэлIаХэм яфIэгъэщIэгъуэн зэIуущIэхэм ди щIыпIэр кьаэзрыщыхъуа щIыкIэр. Абыхэм ящыщу утыкур зэIуущIэхэмкIи, - жиIащ Заирэт. - ХьэщIэхэм зрагъэщIыхуну я нэ кьинкIыт ди экономикэр зыхуэдэр, ди цIыхухэмрэ дызыщыпсэу щIыпIэмрэ, ди хабзэмрэ щэнхабзэмрэ икIи зэрыщыIа эзманым кьриубыдэу апхуэдэ Iэмал абыхэм зареттыным яужь дитащ. Фы и лъэныкъуэкIэ дыкъащIамэ, ди гуапэщ. Кьыхэзгъэщыну сыхуейщ фестивалыр тэмэму зэфIэкIыным Iуэхущ1апIэу 45-м щIигъу зэрыхэтар.

Адэкъ псалъэ иратащ Германием и посольствэу Москва щыIэм и грантыр зыхуагъэфэща, унафэщIхэр гъэхьэзырыныкIэ щыIэ президент программэмкIэ еджа, фестивалыр кьызэрэзэпэщыным жэрдэмщIакIуэ хуэхъуа **Щад Залинэ**. Абы фIыщIэ яхуищIащ фестивалыр Налшык щекIуэкIыныкIэ зыкъыщIэзыгъэкъуа псоми икIи жиIащ:

- Бизнес, щIэныгъэ-методикэ, щэнхабзэ жиIэу Iыхьищу зэхэта фестивалыр ди деж щекIуэкIыныр мыхьэнэшхуэ иIэт. НэгъуэщI лъэпкъым и хабзэ, и хьэл-щэн умышIэмэ, узэгурыIуэнкIэ Iэмал иIэкъым. Ди хьэмэрэ ди щIэналъэм щыгъуазэу кьыщIэкIат ди лъахэгъу сурэтыщI Пащт-Хьан Алим и фIыщIэкIэ. Фестивалыр дяпэкIи ди щIыналъэм щекIуэкIыну, ди зэпыщIэныгъэхэр нэхъ быдэ хьуну ди гуапэщ.

Уи гуапэ мыхьуу кьанэрэтэкъым ди хэкуэгъу щIалэ **Пащт-Хьан Алим** кьыщыпсальэм ди щIыналъэм и зыужьыныгъэм папщIэ Iуэхуфl щIэзмыгъэнкIэ лъэкI кьимыгъэнэну зэрыжиIари.

Йонт Андреас кьытеувыIащ ди университетым щекIуэкIа щIэныгъэ конференцым. Абы жиIащ студентхэм щIэныгъэшхуэ зэрабгъэдэлъыр, псом хуэмыдэу игу ирихьащ абыхэм езыхэм я Iуэху епльыкIэ зэраIэр, зэрыгубгъэр. И псалъэхэм пищэу Андреас кьыхэгъэщащ ди университетым зэгурыIуэныгъэ ирищIэлIэну, дэлажьэну зэрыхуейр, ди кьалащхьэм иджыри кьакIуэмэ зэрыфIэфIыр икIи накьыIэ, мэлылжьыхь мазэхэм ирихьэлIэу кьытрагъэзэну зэрамурадыр.

Германием и посольствэм кьыбгъэдэкI щытхъу тхыльхэр кьратащ КъБР-м и Президент Кьанокьуэ Арсен, экономикэ зыужьныгъэмрэ сатумкIэ и министр Мусуков Алий, щэнхабзэмкIэ министр Фырэ Руслан, КъБКъУ-м и ректор Кьарэмырзэ Барэсбий, Правительствэм и УнафэщIым кьуэдзэ Дышэкъ Мадинэ, КъБР-м УнафэщI кадрхэр гъэхьэзырыныкIэ и щIыналъэ комиссэм жуан зыхь и секретарь Щоджэн Заирэт, сурэтыщI щIэрыIуэ Пащт-Хьан Алим сымэ. «Германие, Урысей кьэралхэр зэдгъэдэжьэным теухуауэ яхуэфIокI зэращIам папщIэ» жиIэу итщ а тхылъым.

ТАБЫЦ Динарэ.

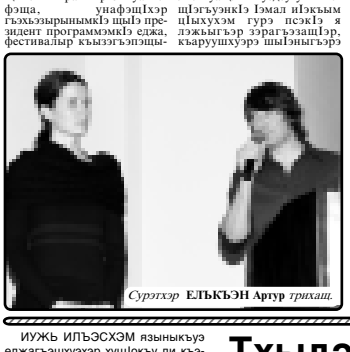
Сурэтхэр **ЕЛЪКЪЭН Артур** *трихащ.*

●Каратэ

Етlуанэ увыпIэм зытевмыгъэгусэ

Дыгъэгъазэм и 12 - 13-хэм Краснодар къалэм щекIуэкIащ каратэ кёкусинкаймкIэ Iущэ Федеральнэ щIыналъэм и чемпионат зэIуха. Абы щыкъэзIащи республикэхэм, крайхэм, областым кьыкIа командищI.

КъУЕЗЭРДЕЙ-Балъкъэр Республикэм кьуэкIыпIэ зэзауэхэмкIэ и сабий-ныбжьыщIэ спорт школым зэхьэзэхуэм етIуанэ гуп увыпIэм ящIащ. Ди каратистхэм кьефIэкIар чемпионатым и хэгъэрейхэрщ.

Щыгъуэ гупхэм япэ увыпIэхэр щаубыдащ Уянаев Ислам, Бачиев Самат, Биткаш Эмиль, Завлиев Азэмат, Насыллы Артур сымэ. ЕтIуанэ хъуахэр Бознев Руслан, УлаковИслам, Болэ Азэмэт, Ледовский Владимир, Суйдин Борис, Аульэ Заур. Жэз медалыр кьалъысащ Къуэдзокъуэ Рустам, Текаев Хьусей, Авжканов Дмитрий сымэ.

ЖЫЛАСЭ Замир.

●Май куей

Адыгэш лъэпкъыфIым йогупсыс

Май куейм шы заводыщIэ кьыщыхэзIуахащи, нэхъапэм Къэбэрдей шы заводкIэ здэжэу щытам и щIэкIэ. Абы и унафэщI Мэремкъуэ Назир зэрыжиIэмкIэ, нэхъыбэу зэлъежьыну радгущ лъэпкъыфIым къэзыщIэрэщIэжьыщыр.

ЗэIуущIапIэр сыт и лъэныкъуэкIи зэфIыхьащ: щэщкIуэпIэхэр пхъэкIэ кьищIыкIащ, сыт щыгъуи хьэуазэ гъэзэрыгъэ лъэгъуэм электрокъарукIэ лажьэ жьыхуэхэр зэщIыхьащ, щыхэр мышIэнтIэн, хьэуа кьабзэкIэ бэуэн папщIэ. Иджыпт мардэм тету кьызэгъэпэщащ Iэщ1агъэлIэхэр щылажьэ пэщхэр. Щыхэр щагъасэ гутыку кьудейр гектар 11 мэхъу. Псэущхьэхэр лъэпрапэмэ, фэбжь хамыкын хуэдэу, абы удэщIэр Iуву щыхасащ, гъущI кьэухьэмкIэ дахэу щыкIыхьажащ.

Мыгувэу заводым нухэнущ щыхэр щагъэпсыкIэну бассейн. Иджыпту Iуэхущ1апIэм игъэхьунур щыгъажэхэм хэтну щыщIэхэрщ, фейдэ кьыпэкIуэу ящэн хуэдэу. КьыхэгъэщIыпхъэщ Европэм щынэхьыфIу кьалыкъ, евро мин 300 - 400 и уасэ шы лъэпкъыфI зэрызыIэрагъэхьари. Хозяйствэм иджыпсту шы лъэпкъ хэплыхьауэ 15 иIэщ. Абыхэм яхэтщ Ирланд, Эспэм дербихэм щытекIуэ, Георг пащтыхым и сауэтэгыр къэзыхьа Галилео щым кьытехьуэкIа щыщIэ. Ар евро мелуанищ и уасэщ. Апхуэдэу заводым щылажьэ

Жылэ Іумахуэ

«Адыгэ псалъэ» газетым и жэрдэмкІэ КъБР-м Егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ и министерствэм ильэс зыо-жанэ хьуауэ ди щІыналъэм щригъэкІуэкІ «Си бзэ - си псэ, си дуней» республикэпсо зэпеуэ-фестивальым и зи чэзу Іыхьэр ноКІуэкІ. Дыгъуазэм и пэщІэдзэм абы щыпащащ Аруан куэйм хъыбэ Къэхъун къуажэм дэт курыт школ №1-м.

ЖЫЛЭМ гъунэгъу зэрыхужьуу, езджапІэм и Іэщіагъэлхэмрэ и гъэсэн щыкІуэкхэмрэ зиэхъуэпсыгъэ щІэныгъэмкІэ и зэфІэкІкІэм щІэхьыплкІыну, я екхуІпІэныгъэхэм наІуэ зыгъэщІыну яхуэкІуэ къэпщытакІуэ гупым хэтхэм къагурыІуащ нобэрей зэхьыхэр школ Іуэху къыдей мыхьуу, кьуажэпсо, куейпсо мыхьэ-нэ зиІэу зэрыщытыр. Абы щІыхьэт техьуэрт кьуажэ дэльэдапІэм деж гупым кьащыгежьа бысымэхэр. Адыгэ шууей щІалэхэр гъуэгукум итт, ди льэпкъ ныпыр хахуэ-зэу яІыгъыу. Гъуэгубгуитым еуэкІат адыгэ фащэ екІуэхэр зыщыгъ щІалэ къуданхэмрэ пщащэ цыкІухэмрэ. Абдеж къыщызэхуэса балигъхэм кьуажэдэс нэхьыжьхэр я пашэт, Аруан к ейм, жылэм я унафэщІэм ящыщхэр, егъэджэныгъэмкІэ куей Іэнатіэм и Іэщіагъэлхэр яхэт. Нэхъ адэІуэкІэ уКІуатэмэ - цыхуэхэр уэрам дыхьэпІэхэм щызэхуэсат, жылэ махуэм хьаухебгалъэхэм фІэхъус ирахмэ, я гуапэ у.

Шууей щІалэхэр я гъуэгугъэльагъуэ хьэщІэхэр псалъэмэ я мыкъэнэр зегурІгъэІуэнкІи. Аэр и дэІэпыкъуэгъуэ УФ-м, КъБР-м я Къэрал Бэракьхэр, Адыгэ ныпыр зригъэщІыхуащ. Апхуэдэуи псысэм адыгэ Іуэрыіуатэм щиубыд ушыпІэр ягуригъэІуащ, икІи льэпкъ Іуэрыіуатэр льэпкъ набдзэу зэрыщытыр псэкІэ захригъэщІащ. ЖыпІэнурамэ, дерсыр кьэхъуІащ Маринэ. Езджакіуэ щІыкІуэр жьыдэрэу Іэжьащ. ЗрагъэщІа зьхэрфхэмрэ макьхэмрэ кьапщытэжа нэхъ, егъэджакІуэм ахэр темэщІэм хигащІ, таблицэхэмрэ суратэхэмрэ и дэІепыкъуэгъуэ.

Иужьрейм егъэджакІуэр дерсым апхуэдэу кьыщытетыжащ ижь-ижьыж эманым ди льэпкъым и псэуклам, и хабзэу, щэнхабзэ щытам. Тхыгъэ зэрыдимыІам кьыхэкІыу, а псори ди де ж льэпкъ Іуэрыіуатэм кьыдэзрихьэса щыкІэрт яжриІащ.

Дерсым и кІэухэу абы щІэуэ кьыщащІа псори кьапщытэжащ.

Такъым кьиІэта темэм пылъыщэ хуэдэт пэщІдзэ класс-хэм куэд льандэрэ щезыгъаджэхэу **Албот Нинэрэ Тамбий Маринэрэ** 4-нэ классым анэдэлъхубзэмкІэ щата дерс хьэлэмэтри. Ар зытеухуар ди льэпкъым пасэ зэманым и псэуклар, абы и хабзэхэрщ.

Ар зэпкърыхьыным лъабжьэ хуащащ Нэгумэ Шорэ «Іжь зэманым адыгэхэм я псэуклар» и тхыгъэ хьэлэмэтыр. Дерсым кьыщагъэсэбэп нэрыльагъу пособиехэри а темэм хуэкІуэпсэ т Слайдэ жьэ кьагъэльагъуэрт адыгэ езджагъэшхуэ Нэгумэ Шорэрэ щыкІуэхэм я кІуажэгъу щэджащэ, щыкІэпшынауэ Іэкіуэлькіуэу, дж эгукІуэу, уэрэдусу щыта Хьэхъупащэ Хьэсэнэрэ я суратэхэр, ипэ зэманым адыгэхэм псэуальэу яІахэр, зэрахьа хьэпшыпхэр, я фащэхэр, зэлэжьахэр, льэпкъ Іэмэпсымэу яІахэр.

Езджакіуэ щыкІуэр гъэхуауэ тепсэлыхьыащ езджагъэшхуэм и гъащІэмрэ интернациональ пашэхэу Ільэпкъым и администрацэм и Іэтащхьэм и кІуэдзэ **ХьэцІыкіу Маритэ**, егъэджэныгъэмкІэ кІуэ Іэнатіэм и унафэщІ **Джатокъуэ Хьэуелэ**, а Іуэхущапіэм и методист пашэ **Хьэщіэлі Зое**, зэхьыхьэр щекІуэкІ школым и унафэщІ **Магомедовэ Светланэ**, абы и кІуэдзэ **Понэж ФатІимэ**, кІуэажэм и нэхьыкьыфІ **Жмыхьуэ Щыхьырбий** сымэ, нэгъэщІащІ зэхьыхьэ. Хьэщіэхэр бысымхэмрэ зэригъэщІыхуащ Аруан куейм адыгэбзэмрэ литературэмрэ щезыгъэдж Іэщіагъэлхэм я ме тдикэ зэгуэхьэныгъэм и унафэщІ **Хьуэст ФатІимэ**.

Щыіэзхуэса Іуэхум и екІуэкІыкІэнум кІэщІу тепсэлыхьа нэхъ, егъэджакІуэхэмрэ абыхэм я гъэсэнхэмрэ фестивалым хуагъэхъэзыра лэжьыгъэр ягъэльэгъуащ.

Ямэ льэбакъуэ

ШКОЛЫМ щекІуэкІ егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ лэжьыгъэм кІыщыщІыщІэр пэщІдзэ классхэрэр. Апхуэдэ я ямэ льэбакъуэхэр ягуэ я щхьэрэ зэтетлу цыкІуэхэм зэрачыр нэрыльагъу щыхуэщІ 1-нэ классым. Дерсыр иригъэкІуэкІащ егъэджакІуэ Іумызагъэ **Такъ Маринэ**. Ар теухуауэ щытащ екІэн зэрыщІадзэрэ блэкІа мазищым щыкІуэхэм зрагъэщхьыхуа. Хьэрфхэмрэ макьхэмрэ кьэпщытэжыным, апхуэдэуи макь *(п)* -р, хьэрф *Л,п* -хэр абыхэм егъэщІынкІи. ЕгъэджакІуэм дерсым зыщыкъунгъэзыжа кьадэн нэхъыщхьэхэм ящыщт сабийхэр кьыдальхуа и анэдэлъхубзэмкІэ хуиту псэльэфу, тІэкІу егъэсэным пищэныр, *«ныІ»*, *«псыс»* псалъэщІэхэм я мыкъэнэр зегурІгъэІуэнкІи. Адэкіэ пщащэ щыкІуэхэм зэрыльагъу кьаащащ адыгэ цІыхуэ фащэм хиубыдэхэу чэсеим е бозым кьыхэщІыкІа джанэ кІыхьыр, тхыпхэхэщІыпхэ дахэхэр зыхэль бостейр, бгъэІуныр, Іэщхьэпыльыр, дыщэ Іуданэкіэ хэдыкІа пыІэр, щылэхьарыр, дыщэкІэ е дыжьынкІэ гъэщІэрэщІа бгырыпхэр, ракъэ псынщІэр.

Дерсым щытепсэльыхьащ адыгэ макьамэ Іэмэпсымэхэм: Іэпэтшынэм, щыкІэпшынэм, кІапсэ зытелъ пщынэ дыкъуэкъуэм, пхъэщІычым, нэгъуэщІхэмэ.

Адыгэ фащэ екІум сыт щыгъуи ди гупсысэр зыхуиІэ щІэ адыгэ кьафи езджакІуэ щыкІуэхэм ягъэзэщІащ, хьэщІэм зэхьыхьэхэм щыхуащІ пщІэри кьагъэ льагъуэу.

- Нэгуэмэ зэритхыкьымкІэ, адыгэ хэр пэжкІэ хьэлэту, езыхэр ажьыкьифІэу, зэфІэкІ яІэу, бэшэчу, гъунэгъур фІыуэ яльагъуу, нэгъэщІ льэпкъхэм пщІэхуащІу щытащ. Дэрэ, щыкІуэхэ, ди льаахэр фІыуэ ГтыльгУу, ди нэхьыкьыфІхэм дахуэ зрфащэу дыигъэпсэу, дерсым и кІэухэу езджакІуэхэр кьыхураджащ Алботымрэ Тамбиймрэ.

ЩІэныгъэ куум и кьежьапІэ

ПЭЩІЭДЗЭ классхэм щалъэгъуаемрэ щыізэхахаемрэ гунэс зыщыхьуа гупым и лэжьыгъэм щыпищащ курыт классхэмрэ класс нэхъыкьхэмрэ я деж. «Деепричастие» темэр и льабжьэт егъэджакІуэ Іэнатіэм зэрыпэрыхьэр куэд дыдэ дэмыкІамэ, абы екьулІэныгъэфІэкІэ щэджащэ, щыкІэпшынауэ Іэкіуэлькіуэу, дж эгукІуэу, уэрэдусу щыта Хьэхъупащэ Хьэсэнэрэ я суратэхэр, ипэ зэманым адыгэхэм псэуальэу яІахэр, зэрахьа хьэпшыпхэр, я фащэхэр, зэлэжьахэр, льэпкъ Іэмэпсымэу яІахэр.

Езджакіуэ щыкІуэр гъэхуауэ тепсэлыхьыащ езджагъэшхуэм и гъащІэмрэ интернациональ пашэхэу Аруан куейм и администрацэм и Іэтащхьэм и гуэнщэрыкьым, пІыІэм, джэдыгуэм, къэптал пІащІэ зэгуэлам. Адыгэ цейм и пкъыгъуэхэм ящыщу бгъэгум и льэныкъуитІымкІэ теда хьэзыр 16-м ярыІыми щыгъуэзэгъ сабийхэр. «...Ар псынщІэбзэщ, Ар гурыхущ, Ар адыгэ цей бэлыхьыр! Хэтхэ ящІрэ дж згу? - СыкІуэнт. СылІкь?! Си гур кьоГуфІыкІ, Щауэ цыкІуэ сыщІохьуКІ!» - Цеім: теухуа а уэсэ цыкІум кьеджэгури утыкум кьыщыфэжащ льэпкъ фащэр зи Іэпкъльэпкъым хуэфІщалэ кьудан цыкІуР. Адэкіэ пщащэ цыкІухэм нэрыльагъу кьаащащ адыгэ цІыхуэ фащэм хиубыдэхэу чэсеім е бозым кьыхэщІыкІа джанэ кІыхьыр, тхыпхэхэщІыпхэ дахэхэр зыхэль бостейр, бгъэІуныр, Іэщхьэпыльыр, дыщэ Іуданэкіэ хэдыкІа пыІэр, щылэхьарыр, дыщэкІэ е дыжьынкІэ гъэщІэрэщІа бгырыпхэр, ракъэ псынщІэр.

Дерсым щытепсэльыхьащ адыгэ макьамэ Іэмэпсымэхэм: Іэпэтшынэм, щыкІэпшынэм, кІапсэ зытелъ пщынэ дыкъуэкъуэм, пхъэщІычым, нэгъуэщІхэмэ.

Адыгэ фащэ екІум сыт щыгъуи ди гупсысэр зыхуиІэ щІэ адыгэ кьафи езджакІуэ щыкІуэхэм ягъэзэщІащ, хьэщІэм зэхьыхьэхэм щыхуащІ пщІэри кьагъэ льагъуэу.

- Нэгуэмэ зэритхыкьымкІэ, адыгэ хэр пэжкІэ хьэлэту, езыхэр ажьыкьифІэу, зэфІэкІ яІэу, бэшэчу, гъунэгъур фІыуэ яльагъуу, нэгъэщІ льэпкъхэм пщІэхуащІу щытащ. Дэрэ, щыкІуэхэ, ди льаахэр фІыуэ гТльагъу, ди нэхьыкьыфІхэм дахуэ зрфащэу дыигъэпсэу, дерсым и кІэухэу езджакІуэхэр кьыхураджащ Алботымрэ Тамбиймрэ.

ЩІэныгъэ куум и кьежьапІэ

ПЭЩІЭДЗЭ классхэм щалъэгъуаемрэ щыізэхахаемрэ гунэс зыщыхьуа гупым и лэжьыгъэм щыпищащ курыт классхэмрэ класс нэхъыкьхэмрэ я деж. «Деепричастие» темэр и льабжьэт егъэджакІуэ Іэнатіэм зэрыпэрыхьэр куэд дыдэ дэмыкІамэ, абы екьулІэныгъэфІэкІэ щэджащэ, щыкІэпшынауэ Іэкіуэлькіуэу, дж эгукІуэу, уэрэдусу щыта Хьэхъупащэ Хьэсэнэрэ я суратэхэр, ипэ зэманым адыгэхэм псэуальэу яІахэр, зэрахьа хьэпшыпхэр, я фащэхэр, зэлэжьахэр, льэпкъ Іэмэпсымэу яІахэр.

Езджакіуэ щыкІуэр гъэхуауэ тепсэлыхьыащ езджагъэшхуэм и гъащІэмрэ интернациональ пашэхэу Аруан куейм и администрацэм и Іэтащхьэм и кІуэдзэ **ХьэцІыкіу Маритэ**, егъэджэныгъэмкІэ кІуэ Іэнатіэм и унафэщІ **Джатокъуэ Хьэуелэ**, а Іуэхущапіэм и методист пашэ **Хьэщіэлі Зое**, зэхьыхьэр щекІуэкІ школым и унафэщІ **Магомедовэ Светланэ**, абы и кІуэдзэ **Понэж ФатІимэ**, кІуэажэм и нэхьыкьыфІ **Жмыхьуэ Щыхьырбий** сымэ, нэгъэщІащІ зэхьыхьэ. Хьэщіэхэр бысымхэмрэ зэригъэщІыхуащ Аруан куейм адыгэбзэмрэ литературэмрэ щезыгъэдж Іэщіагъэлхэм я ме тдикэ зэгуэхьэныгъэм и унафэщІ **Хьуэст ФатІимэ**.

Щыіэзхуэса Іуэхум и екІуэкІыкІэнум кІэщІу тепсэлыхьа нэхъ, егъэджакІуэхэмрэ абыхэм я гъэсэнхэмрэ фестивалым хуагъэхъэзыра лэжьыгъэр ягъэльэгъуащ.

Ямэ льэбакъуэ

ШКОЛЫМ щекІуэкІ егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ лэжьыгъэм кІыщыщІыщІэр пэщІдзэ классхэрэр. Апхуэдэ я ямэ льэбакъуэхэр ягуэ я щхьэрэ зэтетлу цыкІуэхэм зэрачыр нэрыльагъу щыхуэщІ 1-нэ классым. Дерсыр иригъэкІуэкІащ егъэджакІуэ Іумызагъэ **Такъ Маринэ**. Ар теухуауэ щытащ екІэн зэрыщІадзэрэ блэкІа мазищым щыкІуэхэм зрагъэщхьыхуа. Хьэрфхэмрэ макьхэмрэ кьэпщытэжыным, апхуэдэуи макь *(п)* -р, хьэрф *Л,п* -хэр абыхэм егъэщІынкІи. ЕгъэджакІуэм дерсым зыщыкъунгъэзыжа кьадэн нэхъыщхьэхэм ящыщт сабийхэр кьыдальхуа и анэдэлъхубзэмкІэ хуиту псэльэфу, тІэкІу егъэсэным пищэныр, *«ныІ»*, *«псыс»* псалъэщІэхэм я мыкъэнэр зегурІгъэІуэнкІи. Адэкіэ пщащэ щыкІуэхэм зэрыльагъу кьаащащ адыгэ цІыхуэ фащэм хиубыдэхэу чэсеім е бозым кьыхэщІыкІа джанэ кІыхьыр, тхыпхэхэщІыпхэ дахэхэр зыхэль бостейр, бгъэІуныр, Іэщхьэпыльыр, дыщэ Іуданэкіэ хэдыкІа пыІэр, щылэхьарыр, дыщэкІэ е дыжьынкІэ гъэщІэрэщІа бгырыпхэр, ракъэ псынщІэр.

Дерсым щытепсэльыхьащ адыгэ макьамэ Іэмэпсымэхэм: Іэпэтшынэм, щыкІэпшынэм, кІапсэ зытелъ пщынэ дыкъуэкъуэм, пхъэщІычым, нэгъуэщІхэмэ.

Адыгэ фащэ екІум сыт щыгъуи ди гупсысэр зыхуиІэ щІэ адыгэ кьафи езджакІуэ щыкІуэхэм ягъэзэщІащ, хьэщІэм зэхьыхьэхэм щыхуащІ пщІэри кьагъэ льагъуэу.

- Нэгуэмэ зэритхыкьымкІэ, адыгэ хэр пэжкІэ хьэлэту, езыхэр ажьыкьифІэу, зэфІэкІ яІэу, бэшэчу, гъунэгъур фІыуэ яльагъуу, нэгъэщІ льэпкъхэм пщІэхуащІу щытащ. Дэрэ, щыкІуэхэ, ди льаахэр фІыуэ гТльагъу, ди нэхьыкьыфІхэм дахуэ зрфащэу дыигъэпсэу, дерсым и кІэухэу езджакІуэхэр кьыхураджащ Алботымрэ Тамбиймрэ.

ЩІэныгъэ куум и кьежьапІэ

ПЭЩІЭДЗЭ классхэм щалъэгъуаемрэ щыізэхахаемрэ гунэс зыщыхьуа гупым и лэжьыгъэм щыпищащ курыт классхэмрэ класс нэхъыкьхэмрэ я деж. «Деепричастие» темэр и льабжьэт егъэджакІуэ Іэнатіэм зэрыпэрыхьэр куэд дыдэ дэмыкІамэ, абы екьулІэныгъэфІэкІэ щэджащэ, щыкІэпшынауэ Іэкіуэлькіуэу, дж эгукІуэу, уэрэдусу щыта Хьэхъупащэ Хьэсэнэрэ я суратэхэр, ипэ зэманым адыгэхэм псэуальэу яІахэр, зэрахьа хьэпшыпхэр, я фащэхэр, зэлэжьахэр, льэпкъ Іэмэпсымэу яІахэр.

Езджакіуэ щыкІуэр гъэхуауэ тепсэлыхьыащ езджагъэшхуэм и гъащІэмрэ интернациональ пашэхэу Аруан куейм и администрацэм и Іэтащхьэм и кІуэдзэ **ХьэцІыкіу Маритэ**, егъэджэныгъэмкІэ кІуэ Іэнатіэм и унафэщІ **Джатокъуэ Хьэуелэ**, а Іуэхущапіэм и методист пашэ **Хьэщіэлі Зое**, зэхьыхьэр щекІуэкІ школым и унафэщІ **Магомедовэ Светланэ**, абы и кІуэдзэ **Понэж ФатІимэ**, кІуэажэм и нэхьыкьыфІ **Жмыхьуэ Щыхьырбий** сымэ, нэгъэщІащІ зэхьыхьэ. Хьэщіэхэр бысымхэмрэ зэригъэщІыхуащ Аруан куейм адыгэбзэмрэ литературэмрэ щезыгъэдж Іэщіагъэлхэм я ме тдикэ зэгуэхьэныгъэм и унафэщІ **Хьуэст ФатІимэ**.

Щыіэзхуэса Іуэхум и екІуэкІыкІэнум кІэщІу тепсэлыхьа нэхъ, егъэджакІуэхэмрэ абыхэм я гъэсэнхэмрэ фестивалым хуагъэхъэзыра лэжьыгъэр ягъэльэгъуащ.

Ямэ льэбакъуэ

ШКОЛЫМ щекІуэкІ егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ лэжьыгъэм кІыщыщІыщІэр пэщІдзэ классхэрэр. Апхуэдэ я ямэ льэбакъуэхэр ягуэ я щхьэрэ зэтетлу цыкІуэхэм зэрачыр нэрыльагъу щыхуэщІ 1-нэ классым. Дерсыр иригъэкІуэкІащ егъэджакІуэ Іумызагъэ **Такъ Маринэ**. Ар теухуауэ щытащ екІэн зэрыщІадзэрэ блэкІа мазищым щыкІуэхэм зрагъэщхьыхуа. Хьэрфхэмрэ макьхэмрэ кьэпщытэжыным, апхуэдэуи макь *(п)* -р, хьэрф *Л,п* -хэр абыхэм егъэщІынкІи. ЕгъэджакІуэм дерсым зыщыкъунгъэзыжа кьадэн нэхъыщхьэхэм ящыщт сабийхэр кьыдальхуа и анэдэлъхубзэмкІэ хуиту псэльэфу, тІэкІу егъэсэным пищэныр, *«ныІ»*, *«псыс»* псалъэщІэхэм я мыкъэнэр зегурІгъэІуэнкІи. Адэкіэ пщащэ щыкІуэхэм зэрыльагъу кьаащащ адыгэ цІыхуэ фащэм хиубыдэхэу чэсеім е бозым кьыхэщІыкІа джанэ кІыхьыр, тхыпхэхэщІыпхэ дахэхэр зыхэль бостейр, бгъэІуныр, Іэщхьэпыльыр, дыщэ Іуданэкіэ хэдыкІа пыІэр, щылэхьарыр, дыщэкІэ е дыжьынкІэ гъэщІэрэщІа бгырыпхэр, ракъэ псынщІэр.

Дерсым щытепсэльыхьащ адыгэ макьамэ Іэмэпсымэхэм: Іэпэтшынэм, щыкІэпшынэм, кІапсэ зытелъ пщынэ дыкъуэкъуэм, пхъэщІычым, нэгъуэщІхэмэ.

Адыгэ фащэ екІум сыт щыгъуи ди гупсысэр зыхуиІэ щІэ адыгэ кьафи езджакІуэ щыкІуэхэм ягъэзэщІащ, хьэщІэм зэхьыхьэхэм щыхуащІ пщІэри кьагъэ льагъуэу.

- Нэгуэмэ зэритхыкьымкІэ, адыгэ хэр пэжкІэ хьэлэту, езыхэр ажьыкьифІэу, зэфІэкІ яІэу, бэшэчу, гъунэгъур фІыуэ яльагъуу, нэгъэщІ льэпкъхэм пщІэхуащІу щытащ. Дэрэ, щыкІуэхэ, ди льаахэр фІыуэ гТльагъу, ди нэхьыкьыфІхэм дахуэ зрфащэу дыигъэпсэу, дерсым и кІэухэу езджакІуэхэр кьыхураджащ Алботымрэ Тамбиймрэ.

Щ1эныгъэ куум и кьежьап1э

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм

Малъхъэдис

● Шхыныгъуэкэр

КIэртIоф цIывынэкIэ щIа хьэнтхъупс

Халъхьэкэр (цIыхуитI Ыхьхь): лэпсу - г 1500, кIэртIоф укъэбзауэ - г 300, пхъы укъэбзауэ - г 70, бжьныныкъу - г 40, гуэдз хьэжыгъэу - г 60, джэдыкIэу - 1, шыгъуу - узыхуейм хуэдиз

Бжьын гъэлыбжькъым: бжьныщхьэ укъэбзауэ - г 50, тхъууэ - г 40, шыбжий сыр хьэжауэ - узыхуейм хущIэкъу.

Лэпс къэкъуалъэм болатIыкI зэращIэуэрэ хакIуэ кIэртIоф цIывынэ, зэпэплIимэурэ упщIэта пхъы гъэкъэбза икIи дакъикьитху-икIэ ягъавэ. Бжьныныху, шыгъу халъхьэ, зэлащIэ, шыуанащхьэр трапIэри, мафIэ щабэм тету хьэзыр хьуху ягъавэ. Хьэнтхъупс вам бжьын гъэлыбжьа традзэ, шыуанащхьэр трапIэжри, къэмывэу дакъикьитху-хыкIэ щагъэт. Iэнэм фалъэкIэ пщтыру трагъэувэ, ЩIакхъуэ дашх.

КIэр тIоф цIывынэр зэрагъжьхэзырыр:

КIэртIоф пIастэ ящIри, ар ягъэупщIыу и хуабагъэр градус 35-рэ хьууэ. Абы халъхьэ джэдыкIэ уда, зэлащIэурэ гуэдз хьэжыгъэ хуэунщIа ираудри, тхъэвым хуэдэу япщ. Тхьэв пщар гуэдз хьэжыгъэ зытеуда Iэнэм трапIхьэри, хупхъэкIэ яху зэпэплIимэу, Iувагъыр мм 8 - 10 хьууэ. А тхъэв хуар сэлэ кIыхьу зэпагъэж, и бгъуагъыр см 3 - 4 хьууэ. А къпыгъэжаэр хьэжыгъэ кIэщIаудэурэ, щы-пIыуэ зэтрапхъэж. ИтIанэ абы сэкIэ къыпаупщIыж см 3 - 4 хъу зэпэплIимэкэр.

Нартыху лэкъум

Халъхьэкэр (цIыхуитху Ыхьхь): нартыху хьжьыгъэу - г 330, гуэдз хьэжыгъэу - г 260, пщагъэу - г 20, псывэу - г 570, пщагъэр зэрагъэткIыну псыуэ - г 70, шыгъуу, тхъууэ - узыхуейм хуэдиз.

Нартыху хьэжыгъэр ящхуэнщI, тепщэчышхуэм ирагъуэ, шыгъу зыхэхть псывэ хакIэурэ бэлагъкIэ ящщ. Бахъэ пщтырыр ягъакIуэ, гуэдз хьэжыгъэ уху ящщ, щIапщэ, итIанэ псы хуабэкIэ зэхэщIа пщагъэ хакIэри, зэхэзэрыхьхукIэ ящщ. Тепщэчым и щхьэр трапIэри, къэтэджын щхьэкIэ хуабапIэ зэрыдзэ сыхьэти 2 - 3-кIэ. Тебэм тхъу ирапхъэри, къагъэпть, абы хьурей пIащIэ ящIа нартыху лэкъумхэр ирапхъэри, тебащхьэр тепIауэ ягъавжьэ. Зы пхэнжьхуэр тхъуэпIэ дахэ хъуэ ищкъ, зэрагъдзэкIри, мыдрейри апхуэдэу ягъажьэ. Хуабэу яшх, шатэ, шху, шэ и гъусэу, къалмыкъ шейм драф.

КЪУБАТИЙ Борис.

Роджерс Мэрилайл

Гъуэгуанэ гугъу

Рассказ

УНАГЪУЭМ исыр иныс-сыщIэ Iэнэм къетIысэкIат: адэр, анэр, Рон, Дженни, Джэн.

Псори зэуэ псалъэрт. Адэр хуэмышэчыжу екIэрт псалъэ мышу къоморыр зэпыууэ, гъэ къэс зэрихабзэу хъуэхъу жиIэу, гуэгушым и Ыхьхь нэхъыфIым щыIабэнум.

Джэн псэлъэну хуейтэкъым. Ар егупсысырт Дэви. ИкIи Iэнэм пэрысхэм едаIуэртэкъым. Iэнэм телъ гуэгуш тхъуэпIэлъу гъэжьам, кIэртIофыфмрэ нэгъуэщI хадэхэкI зэмылIэужьыгъуэхэмрэ къахэщIыкIа шхыныгъуэхэм епIэрэ, егупсысырт Дэви дыгъуасэ къыжриIа псалъэхэм: «Дэ шхын хэпIыхьхьахэм затыдоукIэж дуней ем цIыхьуу тетым и Ыхьхь щанэр шхын щхьэкIэ щыIэ зэманым!»

- Гуэгушы тIэкIу ухуей, Джэн?

Джэн тIэкIуэр зрилъэфыхьащ, итIанэ жьы жьэдишэри, жиIащ:

- Гуэгуш лъэпкъ сыхуейкъым!

Псори щымщ. Унагъуэм щIэсу хъуар Джэн йопльэ.

- Мыр Iуэху хъуркъым, - жиIащ Джэн, машIэу зэкIэщIэзыIэзу. - Дэ кхъуэм ещхьу дошхэ, ахэр шхын щхьэкIэ малIэ!

- Хэт шхын щхьэкIэ лIэр?

- щIэупщIащ адэр.

- Хэт шхын щхьэкIэ лIэр? Дэ щIэупщIащ адэр.

- Хэт шхын щхьэкIэ лIэр? - щIэупщIащ адэр.

Псори щымщ. Унагъуэм щIэсу хъуар Джэн йопльэ.

- Мыр Iуэху хъуркъым, - жиIащ Джэн, машIэу зэкIэщIэзыIэзу. - Дэ кхъуэм ещхьу дошхэ, ахэр шхын щхьэкIэ малIэ!

- Хэт шхын щхьэкIэ лIэр? - щIэупщIащ адэр.

- Унагъуэм щIэсхэм зыри жаIакъым, Джэн гъыуэ пэшым щыщIэжьым.

Уэрамхэм зыри дэтыжтэкъым. ЦIыхьхэр я унэ щIэст, телевизор епIуэ е маухэшхуэ Iэнэм пэрысу. Джэн тащ, зимыгъэхъейуэ. Абы зиIыгъыну хэтт.

- НтIэ, дэ псори дыкхъуэу убжу ара уэ? Дэнэ я гупсысэхэр зэрыщхьапхар?

- Дэви жиIащ...

- Дэви, ара? А щхьэц кIыхь IуэхущIэра? НтIэ, бжесIэн уэ гупсысырт?

- Джим! - Джэн и анэр и щхьэгъуэсэм и Iэм теIэбащ, ауэ абы ар Iуихыжащ.

- БжесIэнщ уэ пщIэн хуейр, - пищащ адэм, губжь тIэкIуи щIэту, - кIуэ, щIэкIи дэт мис а Дэви хьэулей ущIыгъуу, кIуэ!

- Джэн ищIэрт и адэм Дэви фIыуэ зэрымылъагъур, ауэ абы и гугъатэкъым апхуэдэ губжь щIэну.

- Уэ ущоуэ, папэ, - жиIащ Джэн. - Дэви апхуэдиз псалъэ Iей кIыдэжьыркъым.

- КIуэи щIэкI.

Унагъуэм щIэсхэм зыри жаIакъым, Джэн гъыуэ пэшым щыщIэжьым.

Уэрамхэм зыри дэтыжтэкъым. ЦIыхьхэр я унэ щIэст, телевизор епIуэ е маухэшхуэ Iэнэм пэрысу. Джэн егупсысащ Дэви щхын гуэр иIэу пIэрэ, жери. Зыри псалъэртэкъым. Уэрэдыр ину къеуэрт. Хьэуар кIуэху нэхъ хьэлъэ хъурт, мэ гъэщIэгъуэнри нэхъ Iейуэ зыхэпщIэрт.

- Ухуей, Джэн?

Шэху уэздыгъэр нэхъ цIыкIу хъуати, илъагъуртэкъым Дэви къритынур.

- Сыт ар зищIысыр?

- Мис.

Ар тутын афияным ещхьт. Псоми апхуэдэ яIыгът. Джэн къыщIащ мэр къыздикIыр - афиян зрахьалIэу арат. Езыри екъуащ. Абы и къэжьын къэкIуащ. Джэн пэшыр кIэрахъуэу къыщыхъурт. Абы зыхэщIэрт къыхэрыщIантIэр. Шэху уэздыгъэр хьиIэ хэхъуауэ къыщыхъурт. Ар ерагъкIэ къызэфIэуващ.

- Ей, сыт къыпщыщIар? - Дэви абы и Iэр кIыубыдри, епIащ. - Дэнэ уздэкIуэр?

Джэн абы и Iэр Iуидэри, жиIащ:

- СщIэркъым, сэ жьы тIэкIу сыслуейщ. СутIыпщ, Дэви.

- Хъунщ, - жиIащ абы. - Узыхуейр щIэ. Уэ уделэщ е унэгъъущI зыгъуэрщ. Дэ дышхэну зыдгъэхъэзырурат.

Ауэ Джэн ар зэхихыр-тэкъым. Бжэм нэсат. Мыр нобэ етIуанэу а зэрымэжаIэу къыпэрыкIыжьырт ар ильэсыщIэ Iэнэм.

Инджылызыбзэм къизыхар

КЪАШЫРГЪЭИннэщ.

● Цыхушхуэжьм я гупсысэхэр

Уи къалэныр уигу иримыхьмэ...

Тхыльу щыIэр щIэбджыкIын хуейуэ аракъым. Уи псэм кIыгъэуэ упщIэхэм я жэуапхэр зэрырыщ уэзджапхъэр.

ТОЛСТОЙ Лев, *урыс тхакIуэ.*

ТхыльыфI кьых эпхыфынымы и закъуэкъым нэхъыщхьэр, а уэзджам уи акъылым зригъэужьу хэлъыр къыхэпхыфынри екъуIэныгъэщ.

ТАНЕЕВ Сергей, *урыс композитор.*

ЛIэужьыгъуэ куэду зэтепщыкI щIэныгъэм и Iэщэ нэхъыщхьэ дыдэр - еджэныщ.

ГЕРЦЕН Александр, *урыс тхакIуэ.*

Уи къалэныр уигу иримыхьмэ, пхуэгъэзэщIэнукъым.

ГОНЧАРОВ Иван, *урыс тхакIуэ.*

Дэ тщIэм гъэпапкъэ иIэщ, ауэ дызыщымыгъуаэзэр сыту гъэпапкъэнщ!

ЛАПЛАС Пьер, *франджы астроном.*

● ГушыIэхэр

БжесIакъэ зыри узэримыуасэр!

ЗэныбжьэгъуитI зэдауэурэ уэрамым здрикIуэм, такси къагъэувыIащ:

- КиногъэлъэгъуапIэм нэс сыпшэнымы дапщэ и уасэр?

- Тумэнищ.

- Си ныбжьэгъур си гъусэмэ-щэ?

- Тумэнищ.

- БжесIакъэ зыри узэримыуасэр! - зыхуегъазэ зым адрейм.

Лъэсу кIуэ

Бзыльхугъэр дохутырым йоупщI:

- Нэхъ гъур сыхъун щхьэкIэ уэ сыт хуэдэ чэнджещ къызэптынт, дохутыр? Зым лъэсу нэхъыбэрэ къэскIуэхьын хуейуэ къызжиIащ, адрейм санаторэ сыкIуэмэ нэхъыфIу кьилыташ.

- Сэ бжесIэнур мыращ: санаторэм лъэсу кIуэн, нэхъ псынщIэу уи хьэлъагъым кIэрыбгъэхунущ.

Тумэныр удотыж

ЩIалэм и автомашинэр пщIэ щыIащ дытыпIэм деж къыщинэри, тыкуэным щIыхьащ. КъыщыщIэкIыжам машинэр щытыжтэкъым.

- Дэнэ щыIэ си машинэр, псынщIэу милиц фыкъеджэ, - жи щIалэм.

Машинэ гъэувыпIэр зыхъумэхэм:

- Къаугъэ къыумыIэт щIалэ, дэ зыкIи дыкъуанщэкъым, пхуэтщIэфынрацри, щытыпIэм щIэнта тумэныр удотыж.

● Унэгуащэхэм папщIэ

Шакъэр зыщIеф

Алэрыбгъум шакъэ теткIуамэ, ар зытеткIуам деж шыгъу тевгъэщащэ, абы шакъэр зыщIифынущ.

* * *

Щыгъыным кIэгъуасэ лъэбгъэIэсамэ, скипидар зыщIэзыфа бжьэхуцкIэ лъэщIи, икIыжынущ.

* * *

Цым, шыкIэм, бжьэхуцым кьыхэщIыкIа хьэпшыт хужьхэм бжьыгъэ инамэ, псы стэканым шыгъу бжэмышхышхуэ хагъэткIухьри, ар щахуэурэ ирагъжьыж.

* * *

Щыгъыным шэ теткIуэрэ бжьыгъэ ищIамэ, ар псы щIыIэм тIэкIурэ хагъэльри, итIанэ псы хуабжкIэ яжьыщIыж.

* * *

Цыхуб зхэм зэрахьэ IупIэр щыгъыным инамэ, ар бензинкIэ ирагъэкIыж.

● Псалъэжьхэр

КъикIуам щогуфIыкIыж

Жьым щытхъуи, щIэр къащтэ.

Шэрджэс.

Узымыигъэну къудамэм утемыувэ.

Адыгей.

Фы пщIамэ - узыщымытхъуж.

Абхъаз.

Къарур щыкIуэдым дежщ жьыгъэм щыщIидзэр.

Осетин.

Удзым хэлъым ущыгугъуу, IэкIэ пIыгъэр хьфIымыдзэ.

Абазэ.

Анэр щытхъумэ - къыумышэ, гъунэгъуэр щытхъумэ - блумыигъэкI.

Къумыкъу.

Жьыуэ гъуэгу техьэр, къикIуам щогуфIыкIыж.

Нэгъуей.

Псалъэзеблэдз

ЕкIуэкIыу: **2.** ЕуэкIыпIэ. **6.** Жьыгъэр зи хэщIапIэ псэущхьэ кIэ баринэ щыкIу. **7.** Къугъэгуей гуэр (пхъэ, мывэ, и. къ.). Нэпсейм щхьэкIи жьыгъ. **9.** Мэлыц щафэ. **10** Нартхэм я гъуэкIэ. **12.** КIапсэкIэ зэкIуэцIыпха гуэр. **13.** УимыIыхьлы, уимыблагъэ. **15.** Нэхъ пасэм адыгэм я унащхьэр зэрагъэбыдэу щыта. **1.** Зи щхьэм щхьэнтемытыж. **17.** Жьаг къудамэр трауухъэщIыкIа нэгъужь пхъэм къыхэнэ «дамыгъэ». **18** Нарт Щэуей и адэр. **21**. «... зэхэдзэ нэхъри, Ыхьхь зэхэдзэ» - псальэжь. **22.** Композитор цIэрыIуэ, Урысей Федерацым и Къэрал саугъэтыр зрата, **23**. Джэдкъазым щыщ. **28.** Пщым и IуэхутхьэбзащIэ. **30.** ШэмэджыирагъэжаН. Пхъэм къыхэщыкIащ. **31.** Джэдкъазым, къуалэбзум ятет щы щафэ. **32.** Машинэр зэхъэхуэм къудым ... хах. **33.** А унэщIэ зэрахь: «Урысей Федерацэм и цIыхубэ артистк» цIэ лъапIэр зыфIащa пшынауэ цIэрыIуэм, адыгэ тхакIуэм, адыгэ уэрэджьIакIуэм. **36.** ЩIалхъуапхъэ. **41.** Пасэм зэрыдекIуэу щыта, щхьэ зытелъ щыгу. **42.** Къэршей-Шэрджэсым, Адыгейм щыIэ псыежэх. **45.** «Гъэмахуэм ..., щIымахуэм гу щIы» - псальэжь. **47.** Гъатхэм пасэу къэгъэгъэ уэд къащхъуафэ-шакъафэ. **48.** Лъахъстэным кьыхэщIыкIа вакъэ пIащIэ. **50.** НысащIэр кьыздикIа унагъуэр. **51.** Бжейм щхьэкIи кьыпоIэ, яшх. **52** Шым и фэ. **54.** ХадэхэкI. **55.** Нартхэм я ныкъуэкъуэгъу лъэпкъ. **56.** ЩхьэгъубжэмIуалъхьэ щэкI. **57** И Iуэху кьимыкIыну кьыщIищIэм, щIалэм ... зищIыжащ. **58.** Iэщым я Iус. **59.** ГъэсынпI-хъэ.

Кьехыу: **1.** ПщафIэм и щыгъын. **2.** Зищ, зи быым ирахужьам, зипхъу зэрымыщIэкIэ ирахьжьам кIэлыщIэпхьуа гуп. **3**. Адыгэ лъэпкым и къудамэ хэкIуэдыкIыжа. **4**. Зи гур иудауэ къэхъуа. **5**. Унэм, пэшым щыщ Ыхьхь. **8**. Хьэсэм хэс щыныщхъэ. **9**. Дзэлыкъуэ ятелъ зыгъэзыжьам хуэбгъэ. **11**. Къуацэчыщэ хасам кьыпыкIэ пхъэщхьэмыщхьэ. **14**. Бжэгъуэ чы щыкIуэкIэ яху бжьыхь, набжь. **19**. КъурIэным и зы пычыгъуэ. **20**. ... пыIэ. **22**. ПIуэщхьэмыщхьэ. **24**. ГъэшхэкI. **25**. ПыщIыгъэ здахэ гъэмахуэ хъуапIэ. **26**. Джэдкъаз. **27**. Ахъшэ. **29** Зи ныбжьыр хэкIуэта щIыхухъу. **31**. ... зыбжанэу зэтет унэ. **34**. ЩIалэр илъэс 18 ирикъуамэ, и ... кIуэгъэщ. **35**. Хьэцэпэщэ пыупщIа, ямыIуэжауэ. **37**. ПIастапхъэ. **38**. Пхъэщхьэмыщхьэ. **39** Кьэбэрдей-Балъкъэр кьэрал университетым и яп ректору щыта. **40**. Хадэм зэрилэжьыхь. **43**. Кавказ Ищхьэрэм хиубыдэ республикэхэм ящыщ зым и кьалащхъ. **44** Хуи е нартыхъ хьэжьгъэм кьыхэщIыкIа адыгэ пхъэмыщхьэ. **46**. Гъуэгу зытрауIухь. **49**. ЗэдзэкIаIуэ. **51**. ЦIыху щIыфэм трищIэу зи кIуэцIыпи псы ириубыда ткIуэпс. **53**. Шыуаныщхъэ. **54**. Адыгэ уэрэдус, тхакIэ.

Зэхэзыльхьар

МЫЗ Ахьмэдщ.

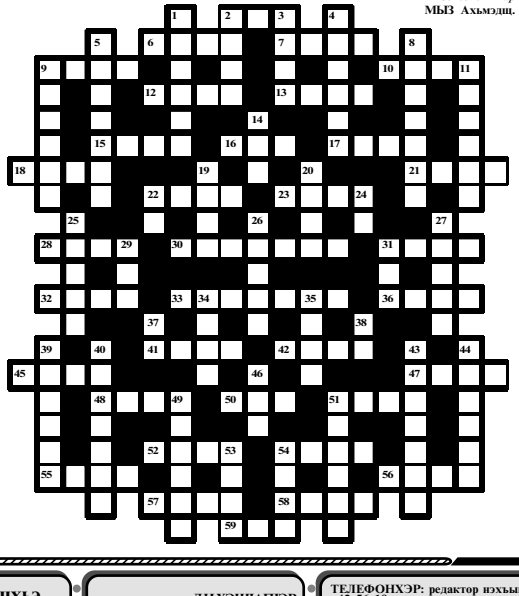

Дыгъэгъазэм и 12-м ди газетым тета псалъэзблэдзым и жэуапхэр:

ЕкIуэкIыу: **7.** Тхьэшэж. **8**. Мэлэч. **9**. Махуэжь. **12**. ДзэлыкIуэ. **13**. Уналпъ. **14**. Батырэз. **15** Гуэн. **17**. Жэм. **20**. Нэмэз. **21**. Медин. **22**. Театр.**23**. Хьиумы. **24**. Тет. **26**. Туз. **29** Самэрщ. **34** Бэджынэ. **35**. ХуэнщIей. **36**. Хьэлэл. **37**. «Хъуромэ». **38**. Кьэзакъ.

Къехыу: **1**. Уэтэр. **2**. «НэфыщIэ». **3**. Жэщ. **4**. Бзэр. **5**. «Мазэгуэ». **6**. НэхулъэI. **10**. Кхъэ. **11** Ауз. **16**. «Назирэт». **17**. Жэмыхьэт. **18** Мэсей. **19** Басмэ. **25**. Емынжь. **27**. Уэнышэж. **28**. Хьэбзэ. **29**. Сэху. **30**. Метр. **31**. Рифмэ. **32**. Шхуэ. **33**. Декан.

● Хъужъуэкэр

Мэремкъуэ Руаннэ экономикэ щIэныгъэхэм я кандидат лэжьыгъэ зэрыпхигъэкIамкIэ дохьуэхьу

Руаннэ, уи лэжьыгъэм и хъэр пльагъуэу, узыншагъэ уиIэу, уи гур щызрэ унасыпыфIэу, уи гурыльхэмрэ мурадхэмрэ гъащIэм щызэтехуэу ящхIэ кIуэтэну, щIэныгъэм и льагапIэщIэхэм унэсыну дынохьуэхьу.

Уи анэшхуэ Лолэ, уи адэ-анэ Натэрбийрэ Мадинэрэ, уи ныпхъуэхэр.

ГъукIэ Рашидрэ Къурмэн Заирэрэ

зы гъащIэ гъуэгуанэ зэдытеуващи, дохьуэхьу унагъуэ насыпым и фIыпIэр зыхащIэу, щIэблэ къащIэхьуэр узынщэу, я нэхъыжьыфIхэр къащхьещытрэ гукъыдэжым щымыщIэу куэдрэ псэуну!

ГъукIэхэ, Къурмэнхэ я унагъуэхэр, ныбжьэгъуэхэр.

ПщIэ зыхуэтщI, фIыуэ тльагъу ди анэ**Пщыхьэщхьэ Iусимэт Амдулэхрим и ныхър** илъэс 70 зэрырикъымкI, ди дэлъху **Пщыхьэщхьэ Мусэ Нащудин и къуэм** и махуэ льапIэмкIэ дохьуэхьу. Узынщагъэ быдэ фиIэу, бын гукъеуэ фымыльагъуу, фи щIэблэм я ныдэлIэныгъэм фи дэрэжьгъуэр кьиЕэту илъэс куэд къэвгъэщIэну Тхьэм жиIэ!

Iусимэт и бынхэр, Мусэ къыдальхуахэр.

● Псалъэжьхэр

КъикIуам щогуфIыкIыж

Жьым щытхъуи, щIэр къащтэ.

Шэрджэс.

Узымыигъэну къудамэм утемыувэ.

Адыгей.

Фы пщIамэ - узыщымытхъуж.

Абхъаз.

Къарур щыкIуэдым дежщ жьыгъэм щыщIидзэр.

Осетин.

Удзым хэлъым ущыгугъуу, IэкIэ пIыгъэр хьфIымыдзэ.

Абазэ.

Анэр щытхъумэ - къыумышэ, гъунэгъуэр щытхъумэ - блумыигъэкI.

Къумыкъу.

Жьыуэ гъуэгу техьэр, къикIуам щогуфIыкIыж.

Нэгъуей.

● ЦIыкIуэхэм щIхьэкIэ

Псыпэ, псыбэ, бырыбищ

Сыльэу сиIэн?
Сиуэ селъэн?
* * *
Хьэндыркъуакъуэ щIакъуэр
КъуанщIэ льакъуэм щIокъур.
* * *
Псыпэ, псыбэ, бырыбищ,
Щыбырыбыр пIырыпIищщ.
* * *
Зджызджу абджыр
Щоджэр бэдджыр.
* * *
Мейм мищэ щыпыщэщым -
Мыщэ щыпIэри пэщащэрт.

НапэкIуэцIыр зыгъэхьэзырар НЭЩIЭПЫДЖЭ Замирэщ.

● Фэ фщIэрэ?

КIэр тIоффор *(батат)* цIыхуэхэм къызэрагъэкIрэ илъэс куэд мэхьу. Тропикымрэ субтропикымрэщ нэхъыфIу къеозгъэшр. Урысейм КIэртIоффом апхуэдэу зыщиубгъуакъым. Япэ дыдэу мы къэкIыгъэ Iэрысэр къагъэкIын къыщаублар Сыхъумрэ Батумрэ я ботаникэ жыг хадэхэрщ. Абы и ужькIэ Абхазым, Шапсигъым, Убыхым кьыщагъэкI хьуауэ, адыгэхэмэ кьагъэкIыу щадзащ. Къэбэрдейм, Адыгеим кIэртIоффо бгъуэ щыIуахьжу щытащ.

Хъумбылейр *(хмель обыкновенный)* лъабжьажь быдэ зыщI, илъэс бжьыгъэкIэ кьэкI жыгдэжейщ. Адыгэхэм куэд щIауэ я бжэIупэхэм, унэ щIыхьэпIэхэм дежкъыщагъэкI, и мэр унэм щIэхьэн щхьэкIэ. КъэкIыгъэм кьыпыкIэ хъумбылэхэр ижь пIандэрэ къащIи, мбауапIэм щагъэгъу, абы кьыщIагъэвыкI псыр тэджьыпсым халъхьэри, щIакхъуэр кьызэрымыкIуэу пурыхь, фIы ещI. Бэджьнэ (пиво) кьыщIыщагъэкI заводхэм, медицинэм куэду кьыкъэщагъэсэ. Хъумбылэм хэлъ пкъыгъуэхэращ валокардин, милокардин жьхуаIэ хущхъуэхэр кьызыхахьи.

ЩIыдэ (арахис). КьэкIыгъэр куэд щIауэ цIыхум кьагъэкI, и къэхъупIэ-кьежьапIэр Америкэращ. Ауэ Колумб Америкэр кьызэIуихын куэдкIэ и пэ иту щIыдэр Ипщэ-Къуэхьэпlэ Азием щыIэ хэкуэм силосу ирахьхьэн щхьэкIэ и закъуэу е нартыхум дэщIыгъуу трасэ.

Зэхьфираныр *(сафлор красильный)* адыгэхэм кьагъэкIыурэ кьэкIуэкIащ, арщхьэкIэ иджы зыIэщIагъэхужащ. КъэкIыгъэр кьыщIагъэкIыр и гъэтхаэхэм иIэтъэ кьыззэрыхахырт. Зэ хьфиран гъэтхаэр гъужь-Iыпхъэ-щIыпхъэ-фIыпхъэ, жьаруэм щагъэгъурт, цыр, цеяпхьэкэр гъужь-морафэу ириIэрт. И жьылэм дагъэу процент 15 - 37-м нэс щIэтщ. Жылапхъэр кьыхаха нэужь, кьанэр джэдкъазым ирагъшхыр т. Уэшх мащIэу фIэкIа кьыщемышы щIыпIэ хуабэм зэхьфираныр куэду кьыщагъэкIырт, жьылэхэм дагъэ кьыщIахуи щхьэкIэ. Зэхьфиран дагъэр пшхынкIи фIыщ.

КIэр тIоффор *(батат)* цIыхуэхэм кьызэрагъэкIрэ илъэс куэд мэхьу. Тропикымрэ субтропикымрэщ нэхъыфIу къеозгъэшр. Урысейм КIэртIоффом апхуэдэу зыщиубгъуакъым. Япэ дыдэу мы къэкIыгъэ Iэрысэр къагъэкIын къыщаублар Сыхъумрэ Батумрэ я ботаникэ жыг хадэхэрщ. Абы и ужькIэ Абхазым, Шапсигъым, Убыхым кьыщагъэкI хьуауэ, адыгэхэмэ кьагъэкIыу щадзащ. Къэбэрдейм, Адыгеим кIэртIоффо бгъуэ щыIуахьжу щытащ.

Хъумбылейр *(хмель обыкновенный)* лъабжьажь быдэ зыщI, илъэс бжьыгъэкIэ кьэкI жыгдэжейщ. Адыгэхэм куэд щIауэ я бжэIупэхэм, унэ щIыхьэпIэхэм дежкъыщагъэкI, и мэр унэм щIэхьэн щхьэкIэ. КъэкIыгъэм кьыпыкIэ хъумбылэхэр ижь пIандэрэ къащIи, мбауапIэм щагъэгъу, абы кьыщIагъэвыкI псыр тэджьыпсым халъхьэри, щIакхъуэр кьызэрымыкIуэу пурыхь, фIы ещI. Бэджьнэ (пиво) кьыщIыщагъэкI заводхэм, медицинэм куэду кьыкъэщагъэсэ. Хъумбылэм хэлъ пкъыгъуэхэращ валокардин, милокардин жьхуаIэ хущхъуэхэр кьызыхахьи.

ЩIыдэ (арахис). КьэкIыгъэр куэд щIауэ цIыхум кьагъэкI, и къэхъупIэ-кьежьапIэр Америкэращ. Ауэ Колумб Америкэр кьызэIуихын куэдкIэ и пэ иту щIыдэр Ипщэ-Къуэхьэпlэ Азием щыIэ хэкуэм силосу ирахьхьэн щхьэкIэ и закъуэу е нартыхум дэщIыгъуу трасэ.

Зэхьфираныр *(сафлор красильный)* адыгэхэм кьагъэкIыурэ кьэкIуэкIащ, арщхьэкIэ иджы зыIэщIагъэхужащ. КъэкIыгъэр кьыщIагъэкIыр и гъэтхаэхэм иIэтъэ кьызэрызыхахырт. Зэ хьфиран гъэтхаэр гъужь-Iыпхъэ-щIыпхъэ-фIыпхъэ, жьаруэм щагъэгъурт, цыр, цеяпхьэкэр гъужь-морафэу ириIэрт. И жьылэм дагъэу процент 15 - 37-м нэс щIэтщ. Жылапхъэр кьыхаха нэужь, кьанэр джэдкъазым ирагъшхыр т. Уэшх мащIэу фIэкIа кьыщемышы щIыпIэ хуабэм зэхьфираныр куэду кьыщагъэкIырт, жьылэхэм дагъэ кьыщIахуи щхьэкIэ. Зэхьфиран дагъэр пшхынкIи фIыщ.

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР

Жылаэс Заурбэч (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **ЖьэкIэмыхьу Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Гъурыжь Мадинэ** (жэуап зыхь секретарь), **ГъущIо Зариф, Кьардэн Маритэ, Ныбжьэ Таисэ, Хьэжыкьарэ Алик.**

ДИ ХЭЩIАПIЭР

360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 5, ебгъуанэ - ещIанэ къатхэр.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 42-63-64, 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхугъэмкIэ - 42-22-86; ныдэлIэныгъэм и экономикэмкIэ - 47-22-63, 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхъуэ Iуэхугъэ щIапIэхэм я дэлэжьэныкъо - 42-60-53; хъыбарыщIэхэмкIэ, спортымрэ пресмэхэмкIэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 47-32-15; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Iуэхугъэ пIэм - 42-26-41; суэрэтехым - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм кьыщыхьа бжьгъэхэм, кьыщащэта Iуэхугъуэхэм я пжагъымкIэ ахэр зытхахэм пэсу жэуап яхь, Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху епльыкIэр зэтехуэ зэныту щытыкIэм.

Газетыр Iэ зэныдзэм яхуэхьынымрэ и щIэ датыщ КЪБР-м федеральнэ пошт зэныщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.

Тел.: 42-06-51, 42-19-59.

Газетыр 1989 гъэм дыгъэгъазэм и 16-м №Н-0065-м щIэту ягъащ.

Зы илъэсым газетыр 250-рэ къыдокI.

1905 гъэм щыIа Революцэм и цIэр зезыхьэ Республикэ полиграфкомбинат, Налшык къ., Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 33, тел. 42-35-75.

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэщ: **жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ Къаншокьэ Эллэ, редактору Уэрдокъуэ Женя, корректорэу Щоджэн Инэ** *(1,2-нэ нап.)***, Цей Заирэ** *(3,4-нэ нап.)***, корректорхэм я дэлэныкъуэхэр Нуан Заирэ.** ***Компьютерым Iэ газетым и тепльэр ящIащ:*** **Ныр Саидэ, суэрэтыщI Бицу Жанэ.**

Номерыр "Адыгэ псалъэ" и компьютер IэнатIэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Индексыр 51531●Тираж 10.125●Заказ №4069